

Skolan: kunskap eller kundservice?

Så upplever lärare orimliga krav och påverkan på undervisning och betyg

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning och slutsatser	4
Inledning.....	6
Bakgrund	7
Marknadsskolan och kundifieringen av skolan.....	7
Samverkan med vårdnadshavare.....	7
Konsekvenser av marknadsskolan.....	8
Resultat.....	11
Kundperspektiv.....	11
Kommunikation med vårdnadshavare.....	14
Orimliga krav.....	20
Påverkan på undervisning.....	22
Otillbörlig påverkan på betyg	28
Stöd från skolläda.....	32
Konsekvenser.....	34
Slutsatser	37
Vårdnadshavare som kunder.....	37
Relationen mellan skola och vårdnadshavare	37
Vårdnadshavarna ser bara sitt eget barn	38
Brister på resurser ökar risken för konflikt.....	38
Vårdnadshavarna vill påverka saker de inte ska få påverka	38
Vissa vårdnadshavare har missförstått skolans uppdrag.....	39
Otydligt kring vårdnadshavares påverkan och inflytande.....	39
Otillbörlig påverkan på betyg	39
Oacceptabelt beteende hos vissa vårdnadshavare.....	40
Stora negativa konsekvenser för lärarna	40
Vårdnadshavarna förstör för eleverna	40
Skollädaens viktiga roll ur ett dubbelt perspektiv	41
Huvudmännen måste ta ansvar för att minska kundbeteendet.....	41
Ett storstadfenomen?.....	42
Skolan, en plats för kunskap eller service?	42
Sveriges Lärares krav	43
Våra krav på stat och huvudmän	43
Metodbeskrivning.....	44
Enkätundersökning med lärare.....	44
Enkätundersökning med vårdnadshavare.....	45
Variabelbeskrivningar	46
Referenser	47

Förord

Vårdnadshavare som anser att läraren ska vara tillgänglig på kvällar och helger. Som förväntar sig att få uppdateringar om hur det går för barnet flera gånger i veckan. Som kräver saker som ligger helt utanför lärarens ansvar, såsom att påminna om fotbollsträningar och tandläkartider. Som kommer med rena hot kopplade till betygssättningen. Och som anser sig ha rätt att påverka allt ifrån undervisningens upplägg till vilka lektioner barnet ska delta i.

Detta är berättelser från lärares vardag som vi på Sveriges Lärare allt oftare har fått till oss, och som vi därför beslöt oss för att undersöka närmare. Vi kan i den här rapporten visa på hur vanligt det är att lärare utsätts för orimliga krav och otillbörlig påverkan, såväl av vårdnadshavare som av rektorer och huvudmän. Vi kan också visa på det tydliga sambandet mellan detta och det marknadsiserade skolsystem där vårdnadshavare i allt större utsträckning ser sig själva som kunder, något som i sin tur subventioneras av de konkurrensinriktade huvudmännen.

Förtroendefulla relationer mellan hem och skola är av stor vikt för elevens skolgång. Det vet varenda lärare, och det finns det också gott om kloka vårdnadshavare som inser. Problemet ligger i att det i skolor med en hög grad av kundorientering – som återfinns över hela landet, i såväl kommunal som fristående sektor – finns en norm som möjliggör ett närmast gränslöst kravställande och oacceptabla påtryckningar. Skolan betraktas som en i raden av samhällsliga serviceinrättningar; inte som den kunskapsinstitution den måste få vara.

Konsekvenserna av detta är fatala. På samhällsnivå ser vi hur betygsinflationen breder sig ut sig och får aktörer som Handelshögskolan i Stockholm att ifrågasätta betygens värde som urvalsmetod. I vår undersökning berättar lärare om att de känner sig stressade och otillräckliga, men också om att de överväger att lämna yrket vilket riskerar att spå på en redan allvarlig lärarbrist. Vad som också är talande är lärarnas uppgifter om att vissa vårdnadshavares kravställande går ut över andra elevers rätt till stöd och hjälp. Hela klassen påverkas enligt lärarna negativt av situationen.

Hand i hand med marknadsiseringen av skolan går den långvariga underfinansiering som innebär att alla elever inte får det stöd de behöver. Skolsegregationen och den bristande likvärdigheten gör samtidigt att vissa skolor har en överrepresentation av elever med stora, icke tillgodosedda behov. Att vårdnadshavare går genom eld och vatten för att deras barn ska få hjälp är inte svårt att förstå, men alla har inte samma möjligheter att göra sina röster hörda. En tydlig gräns behöver dras vid rena påtryckningar och krav som går utöver det rimliga.

I en samhällsutveckling där individuella krav ges allt större utrymme vilar ansvaret tungt på politiker och huvudmän. De måste se till att värna och skydda lärarna, liksom kärnan i läraruppgiften. Lärares uppgift är att undervisa och se till hela klassens bästa – inte att bedriva kundservice.

Johanna Jaara Åstrand

Förbundsordförande, Sveriges Lärare

Åsa Fahlén

Förbundsordförande, Sveriges Lärare

Sammanfattning och slutsatser

Denna rapport handlar om lärares utsatthet för orimliga krav, påverkan på undervisning och betygsättning och vilka konsekvenser detta får. Rapporten består av svar från både lärare och vårdnadshavare i skolformerna förskoleklass, grundskolan årskurs 1–9 och gymnasieskolan.

Undersökningens huvudresultat

✘ **Elever och vårdnadshavare som kunder**

Majoriteten av lärarna uppfattar att deras huvudman/rektor ser eleverna/vårdnadshavarna som kunder och fyra av tio svarar att de upplever att vårdnadshavare/elever ser sig själva som kunder. I skolor där det finns en mycket hög kundorientering så svarar nio av tio lärare att deras huvudman/rektor ser eleverna/vårdnadshavarna som kunder och nära sex av tio svarar att de upplever att vårdnadshavare/elever ser sig själva som kunder. Detta jämfört med en av tio (både för rektors/skolledarens och vårdnadshavarnas/elevernas syn) lärare som arbetar i en skola med mycket låg kundorientering.

30 procent av vårdnadshavarna svarar att det stämmer helt eller delvis att de ser sig själva och sitt barn som kunder i skolan. 18 procent av vårdnadshavarna med stark kundorientering svarar att det stämmer helt eller delvis att det hör till lärarens ansvar att påminna om aktiviteter som ligger utanför skoltid. Hela sju av tio vårdnadshavare som har stark kundorientering svarar att det stämmer helt eller delvis att skolan borde vara mer serviceinriktad jämfört med en av tio vårdnadshavare som inte har någon kundorientering. Vårdnadshavare med stark kundorientering är också mer beredda att byta skola åt sina barn om inte läraren tillmötesgår deras önskemål.

✘ **Vårdnadshavare förstår inte att läraren måste utgå ifrån hela klassens bästa**

Majoriteten av lärarna svarar att det stämmer helt eller delvis att vårdnadshavare inte förstår att de måste se till hela klassens bästa och inte bara vårdnadshavarens barn. Var femte vårdnadshavare svarar att det delvis inte eller inte alls stämmer att det är viktigt att läraren utgår ifrån hela klassens bästa och inte enstaka elevers bästa. Majoriteten av lärarna svarar att konsekvenserna av detta innebär ökad arbetsbelastning, att det tar tid från andra elevers rätt till stöd och hjälp och att det drabbar de andra eleverna i klassen negativt. Mer än var fjärde lärare svarar också att det försvårar möjligheterna att ge vårdnadshavarens barn rätt stöd och hjälp.

✘ **Sex av tio lärare har varit med om försök till påverkan av deras betygsättning**

Mer än var tredje lärare i skolor med mycket hög kundorientering svarar att det helt eller delvis stämmer att skolledningen förväntar sig att lärarna sätter högre betyg än vad som motsvarar de kunskaper som eleven har. Sex av tio lärare har under det senaste året varit med om att någon har försökt påverka deras betygsättning. För lärare i skolor med mycket hög kundorientering är motsvarande andel tre av fyra lärare. Det är även vanligare att detta förekommer i skolor som ligger i högt konkurrensutsatta kommuner där 68 procent svarar detta jämfört med 52 procent i de skolor där det är låg konkurrensutsatthet. Var fjärde lärare svarar att vårdnadshavare och var tionde svarar att rektorn har försökt påverka betygsättningen. Var femte vårdnadshavare med stark kundorientering svarar att de minst en gång har kontaktat sina barns lärare för att ifrågasätta betygsättningen.

✘ **Otydligt vad vårdnadshavare ska få påverka**

Majoriteten av både vårdnadshavare och lärare svarar att det är otydligt vad vårdnadshavare ska få påverka i skolan. De som i störst utsträckning svarar detta är lärare i skolor som har mycket hög kundorientering samt vårdnadshavare med stark kundorientering. Majoriteten svarar också att det borde bli tydligare vad vårdnadshavare ska få påverka. Ungefär sex av tio lärare svarar också att det stämmer helt eller delvis att vårdnadshavare har fått alltför stort utrymme att påverka skolans verksamhet. Tre av fyra lärare i skolor med mycket hög kundorientering svarar detta.

✘ **Stora konsekvenser när vårdnadshavare försöker påverka lärarnas arbete**

Majoriteten av lärarna svarar att det ger negativa konsekvenser när vårdnadshavarna försöker att påverka deras arbete på ett orimligt sätt. Sex av tio lärare svarar att deras arbetsbelastning ökar och att de har känt sig stressade. Hälften av lärarna svarar de har känt sig otillräckliga. 46 procent svarar att det har tagit tid från andra elevers rätt till stöd och hjälp. Nästan var fjärde lärare har svarat att de allvarligt har övervägt att sluta som lärare.

Våra krav

- ✓ **Vinst-och marknadsskola ska fasas ut** och till dess detta är genomfört ska eventuell vinst återinvesteras i verksamheten. Aktiebolag är inte en långsiktigt hållbar driftsform för att driva skolverksamhet.
- ✓ **Skollag och läroplaner måste skrivas om så det blir tydligt att det är professionen som avgör hur samarbetet med vårdnadshavarna ska se ut.** Självklart ska samverkan mellan vårdnadshavare och lärare ske eftersom förtroendefulla relationer är viktiga för elevens lärande. Men om skollag och läroplaner nu är skrivna så får vårdnadshavarna ett oproportionerligt utrymme att kunna påverka utbildningen. Detta får, som resultatet visar, inte bara konsekvenser för vårdnadshavarnas barn utan även de andra barnen i klassen. Formuleringar som ”önskemål” och ”rätt till inflytande” och ”påverkan” gör att vårdnadshavarna får en orimlig förväntan kring vad de ska få påverka. Dessa behov bör därför tas bort i skrivningarna i både skollag och i läroplaner.
- ✓ **Huvudmän måste ta sitt ansvar när det kommer till att minska kundorienteringen i skolorna.** Det ska finnas tydliga riktlinjer kring hur och när kommunikation med vårdnadshavare ska ske. Huvudmännen måste vara tydliga gentemot vårdnadshavarna att skolan inte är en serviceinrättning och att hot, våld och påtryckningar mot lärare gällande undervisning och betyg inte är tillåtna. Huvudmännen ska också vara tydliga gentemot skollagen att de inte accepterar att skollagen försöker påverka betygssättningen.
- ✓ **Elever som är i behov av stöd måste få det.** När alla elever får det stöd de behöver och får de bästa förutsättningarna för att må bra i skolan ökar vi också studien för alla elever. Detta minskar också konfliktytan mellan lärare och vårdnadshavare. Huvudmännen måste säkerställa att alla skolor har tillgång till en väl utbyggd elevhälsa med speciallärare, specialpedagoger, skolkuratorer, skolpsykologer och andra kompetenser. Staten måste också ta sitt ansvar och skjuta till pengar så att skolorna kan genomföra sitt uppdrag och följa skollagen.

Inledning

Sverige har ett av världens mest marknadsiserade¹ skolsystem. I början av 1990-talet skedde flera skolreformer som ledde fram till detta. Skolan kommunaliserades och en valfrihetsreform och en friskolereform genomfördes som ledde till en ökad valfrihet, konkurrens mellan skolor och en elevpeng (SOU, 2022:53; Fredriksson, 2010). Den borgerliga regeringen 1991–1994 gav möjlighet för konkurrenssättning och för kundvalsmodeller i landets kommuner (SNS, 2011). Elevers och vårdnadshavares rätt att välja skola betonades.

När skolor börjar råda under marknadsmässiga spelregler så innebär det dels att de börjar konkurrera med varandra för att locka vårdnadshavare och elever, dels att de måste tillfredsställa och tillgodose deras elevers och vårdnadshavares önskemål så att de inte byter skola. Denna konkurrens drabbar hela skolsystemet, inte bara de vinstdrivande skolorna. Konkurrensen som finns mellan skolor har flera negativa effekter. Dels kan lärare tvingas ägna sig åt uppgifter kopplade till marknadsföring, det vill säga något som ligger utanför lärarens yrkesroll, dels kan det få konsekvenser att lärare måste skydda skolans varumärke. I rapporten *När lärare tystas* berättar lärare om den tystnadskultur som finns på skolorna (Sveriges Lärare, 2023). Lärarna får eller vågar inte prata om de problem som finns på skolorna bland annat eftersom varumärket måste skyddas. Värst såg det ut på vinstdrivande skolor, följt av kommunala och bäst såg det ut på ickevinstdrivande skolor.

Under slutet på 1990-talet blev det större fokus på mål- och resultatstyrning i skolan vilket innebär att statens styrning minskade men lärarnas arbete blev i högre grad utsatt för utvärdering och inspektioner (Fredriksson, 2010). Även om den statliga styrningen minskade så innebär det inte att lärarna fick större handlingsutrymme, vilket var ett syfte med kommunaliseringen, utan i många fall ledde det till att kommunpolitikerna fick beslutanderätt i professionella frågor (Stenlås, 2009). Ett exempel på detta är den dokumentation som de kommunala huvudmännen kräver utöver den statligt reglerade dokumentationen som ofta innebär dubbelarbete för lärarna².

Ett fritt skolval leder inte nödvändigtvis till att det blir bra för alla elever. Sedan 1990-talet när reformerna genomfördes har snarare likvärdigheten minskat (Statskontoret, 2013). När elever och vårdnadshavare blir kunder så påverkar det lärarnas yrkesutövning och arbetsmiljö. I media rapporteras det regelbundet om att olika aktörer försöker påverka lärarnas undervisning och betygsättning³. Sveriges Lärare har också fått signaler om att skolan mer och mer ses som en serviceinstans där lärarna på olika sätt ska passa upp på vårdnadshavarna och eleverna.

Denna rapport handlar om lärares utsatthet för orimliga krav och påverkan gällande undervisning och betygsättning, samt vilka konsekvenser detta får. Främst handlar det om påtryckningar från vårdnadshavare men även om påtryckningar från skolledare och huvudmän. Målgruppen för undersökningen är lärare i förskoleklass, grundskolan årkurs 1–9 samt gymnasieskolan samt vårdnadshavare till elever i dessa skolformer.

¹ Marknadisering (eng. marketization) är ett begrepp för att beskriva den process där producenter av utbildning konkurrerar med varandra om både utbildningsuppgifter och konsumenter (Lundahl, Erixon Arreman, Holm, & Lundström, 2013)

² Se rapporten *Dokumentationsbördan ett arbetsmiljöproblem för lärare*. Lärarförbundet 2019.

³ Exempel: <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/sd-politiker-i-horby-far-inte-stod-for-kritik-mot-skolundervisning> och <https://www.dn.se/sverige/friskolerektor-kopplade-larares-loner-till-elevers-betyg/>

Bakgrund

Marknadsskolan och kundifieringen av skolan

Reformerna som ledde fram till en marknadsskola

Under början av 1990-talet genomfördes flera reformer som förändrade det svenska skolsystemet helt. 1991 kommunaliserades skolan och ansvaret för skolan och lärarnas arbetsvillkor flyttades över från staten till kommunerna. 1992/1993 genomfördes valfrihetsreformer⁴ som både handlade om utökade möjligheter för elever och vårdnadshavare att välja skola men också utökade möjligheter att starta och bedriva verksamheter i fristående skolor (Statskontoret, 2013).

Nu blev det möjligt att välja en skola utanför det traditionella upptagningsområdet och det infördes en skolpeng som underlättade etablerandet av privata friskolor (SNS, 2011). Skolval och konkurrens mellan skolor skulle stimulera och utveckla skolväsendet genom att göra det mer konstandseffektivt och bidra till ökad kvalitet genom att ”goda” skolor skulle slå ut de ”dåliga” (Holm & Lundahl, 2018).

Med ett nytt ansvar för kommunerna så kom också en ny kommunallag. Lagen skulle göra det möjligt för kommunerna att styra verksamheten. Det skulle också vara kommunens ansvar att följa upp och utvärdera verksamheten och detta skulle dessutom göras kostnadseffektivt⁵ (Larsson, 2023).

Konkurrens, varumärke och marknadsföring

Med reformerna, som beskrevs i föregående rubrik, så fick vi en kundvalsmodell. Kundvalsmodellen innebär att kunden tar en offentligt finansierad påse pengar (skolpengen) med sig till den valda producenten (SNS, 2011). Det innebär att om vårdnadshavare/elever inte är nöjda med skolan kan de byta skola och ta med sig pengarna dit. Det öppnar upp för att skolor, oavsett huvudman, måste anpassa verksamheten till familjernas önskemål då de annars riskerar att förlora elever till andra skolor (SNS, 2011).

När skolor börjar drivas under marknadsprinciper så blir varumärket och ryktet viktigt. Det blir därmed också mer viktigt att marknadsföra sig så att ”kunden”, det vill säga eleven och vårdnadshavarna, väljer just din skola. Både kommunala och fristående skolor lägger betydande resurser på att skapa och sprida sin image för att locka elever och lärare blir ofta involverade i detta arbete (Holm & Lundahl, 2018).

Konkurrensen mellan skolor påverkar alla oavsett huvudman. Tystnadskulturen, som bland annat innebär att varumärket måste skyddas, är exempelvis nästan lika hög inom kommunal verksamhet som i vinstdrivande verksamheter (Sveriges Lärare, 2023).

Samverkan med vårdnadshavare

Relationen mellan lärare och vårdnadshavare är viktig. Vårdnadshavarna har en insyn i sina barns liv som kan bistå läraren i att hjälpa och stötta barnet i dess lärande. Att vårdnadshavare ska bjudas in att engagera sig är något som både kommer från skolans och utbildningspolitikens håll (Erikson, 2004). I de flesta skolor finns det föräldraråd som vårdnadshavare kan påverka

⁴ Valfrihet i skolan (prop. 1992/93:230) och Om valfrihet och fristående skolor (proposition 1991/92:95)

⁵ Enligt Larsson är effektiviseringskrav, det vill säga kostnadsminskningar, mer en regel än ett undantag i kommunernas skolbudgetar.

genom. Då väljs representanter ut från varje klass. Föräldramöten och utvecklingssamtal är andra arenor där lärare och vårdnadshavare möts.

Föräldrasamverkan är lagstiftad och det finns reglerat både i skollag (SFS, 2010:800) och i läroplanerna⁶ (Skolverket, 2022) att vårdnadshavare ska involveras. I läroplanen för grundskolan samt förskoleklass och fritidshem (Lgr22) står det bland annat:

- Att den enskilda skolan är tydlig i fråga om mål, innehåll och arbetsformer är en förutsättning för elevers och vårdnadshavares rätt till inflytande och påverkan.
- Alla som arbetar i skolan ska samarbeta med elevernas vårdnadshavare så att man tillsammans kan utveckla skolans innehåll och verksamhet. Läraren ska samverka med och fortlöpande informera föräldrarna om elevens skolsituation, trivsel och kunskapsutveckling, och hålla sig informerad om den enskilda elevens personliga situation och iaktta respekt för elevens integritet.
- Läraren ska med utgångspunkt i föräldrarnas önskemål fortlöpande informera elever och hem om studieresultat och utvecklingsbehov.

I skollagen står det:

- (...) elevens vårdnadshavare i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, fritidshemmet, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska fortlöpande informeras om barnets eller elevens utveckling.
- Kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet.
- Vårdnadshavare för barn i förskolan och för elever i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan och fritidshemmet ska erbjudas möjlighet till inflytande över utbildningen.
- Minst en gång varje läsår ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ha ett utvecklingssamtal om elevens utveckling och lärande.

Tidigare har föräldrars delaktighet och inflytande över sina barns skola varit mycket begränsad (Tallberg Broman, 2013). Skrivningarna i skollagen och i läroplanerna är en förstärkning av föräldramakten och en förändring av relationen mellan parterna skolläddning, lärare, elever och föräldrar i riktning mot ett kund-sälj-köp-förhållande (Tallberg Broman, 2013). Ett exempel på detta är att anmälningarna till Skolinspektionen från missnöjda vårdnadshavare ökade kraftigt under åren från att myndigheten bilades (Statskontoret, 2017). Från augusti 2021 går det dock inte längre att göra anmälningar till Skolinspektionen utan nu går det endast lämna uppgifter om missförhållanden.

Konsekvenser av marknadsskolan

Valfrihet och konkurrens har inte nämnvärt stimulerat vare sig kvalitet, variation eller pedagogisk förnyelse utan snarare bidragit till ökade klyftor, stress, organisatoriska svårigheter, likriktning och de-professionalisering av anställda (Holm & Lundahl, 2018).

⁶ I läroplanen för gymnasieskolan är det endast en skrivning gällande vårdnadshavare: "Läraren ska samverka med vårdnadshavare och informera om elevernas skolsituation och kunskapsutveckling."

Lärarnas roll och arbetsmiljö i en marknadsskola

Lärarnas roll och status har förändrats under de senaste årtiondena. Lärarnas professionalitet har blivit betydligt svårare att värna om och många anser sig fullt kompetenta att bedöma lära-rens insatser, betyg och annat utan att själva ha utbildning eller erfarenhet (Liedman, 2018).

Lärare i marknadsskolan blir utsatta för korstryck vilket uppstår när en yrkesgrupp är betrod- med friutrymme men där andra aktörer till exempel staten, huvudmannen eller vårdnadshava- ren i efterhand kräver redovisning och granskning av det utförda uppdraget (Karlefjärd, 2023). Det kan få konsekvenser som till exempel ökad dokumentering för att hålla ryggen fri. En rap- port från Lärarförbundet visade att sex av tio lärare svarar att lägre krav på dokumentation är den viktigaste åtgärden för att minska arbetsbelastningen samt att sex av tio lärare dokumente- rar mer än de behöver på grund av risken att bli ifrågasatt av vårdnadshavare (Lärarförbundet, 2019). Om läraren arbetar i en skola där elever och vårdnadshavare uppfattar sig som kunder som har rätt att kräva höga betyg, så triggar det bevisinsamlandet ytterligare (Karlefjärd, 2023).

Att lärares arbetsuppgifter förändras, att elever/vårdnadshavare börjar ses som kunder och att arbetsmiljön försämrats i marknadsskolan kan få konsekvensen att lärarna slutar arbeta som lärare. SCB genomförde 2022 en undersökning om varför lärare hade slutat att arbeta som lärare (SCB, 2023). Över hälften av lärarna i grundskolan svarade att en bidragande orsak till varför de slutade som lärare var antalet arbetsuppgifter som inte tillhör läraryrket. Mer än sex av tio lärare i grundskolan och nästan hälften av lärarna i gymnasieskolan svarade att de helt eller delvis läm- nade yrket på grund av att av det var psykiskt krävande (till exempel förväntningar från vårdnads- havare). Flera undersökningar har även visat att lärare blir utsatta för hot och våld av vårdnads- havare. 23 procent av lärarna i förskoleklass, fritidshem och grundskolans årskurs 1–6 svarade att de under 2020 hade blivit utsatta för verbalt våld av vårdnadshavare (Lärarförbundet, 2021).

Vårdnadshavare och elever som kunder

I ett valfrihetsbaserat skolsystem förändras relationen mellan vårdnadshavare och skolan (Erik- son, 2004). Det blir viktigt för vårdnadshavarna att välja rätt skola och det blir viktigt för skolan att göra sig attraktiv. När vårdnadshavare ser sig som kunder så ökar också deras krav på att skolan ska anpassa sig efter deras önskemål. Det gör att vårdnadshavare försöker påverka skolan och undervisningen. En undersökning från 2016 visade att sju av tio lärare svarar att föräldrar har försökt påverka undervisningen och nära sex av tio svarar att försöken till påverkan har ökat (Lärarnas Riksförbund, 2016). Vanligast var det att föräldrarna försökte påverka undervisningens upplägg och metod (53 procent), läxor (48 procent) och undervisningens innehåll (36 procent). 35 procent svarade att föräldrarna försökte påverka proven.

Otillbörlig påverkan på betyg

Betygsättning är en form av myndighetsutövning. Det innebär att det kan medföra att det kan vara en brottslig handling att försöka påverka betygsättningen⁷. Man kan dömas för hot eller våld mot tjänsteman om man genom hot eller våld förgriper sig på en tjänsteman i dennes myn- dighetsutövning, försöker hindra eller tvinga tjänstemannen från en åtgärd i myndighetsutö- vningen eller om man hämnas för en sådan åtgärd (17 kap. 1 § brottsbalken). Vidare döms den som, på något annat sätt än som anges i 17 kap. 1 § brottsbalken, otillbörligen utför en gärning som syftar till att tvinga eller hindra en tjänsteman i hans eller hennes myndighetsutövning eller

⁷ Se bestämmelserna i 17 kap. brottsbalken om brott mot allmän verksamhet m.m. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700

att hämnas för en åtgärd i myndighetsutövningen och som för tjänstemannen medför lidande, skada eller annan olägenhet, eller hotar med en sådan gärning, för förgripelse mot tjänsteman (17 kap. 2 § brottsbalken).

Otillbörlig påverkan på betyg kan ske från olika aktörer som elev, vårdnadshavare, skolledning eller huvudman. Tidigare undersökningar visar att en betydande del av lärare har blivit utsatta för påtryckningar från rektor, huvudman och vårdnadshavare. En undersökning från 2011 visar att de som blev mest utsatta för otillbörlig påverkan på betyg var lärare som arbetade i skolor som låg i konkurrensutsatta kommuner⁸ (Lärarnas Riksförbund, 2011). 76 procent av dem hade blivit utsatta för otillbörlig påverkan av någon jämfört med 60 procent av de som arbetade i en skola i en icke konkurrensutsatt kommun. Oavsett konkurrensutsatthet var det vanligast att bli utsatt av elever följt av vårdnadshavare och rektor/huvudman. I en konkurrensutsatt kommun hade 54 procent blivit utsatta av en elev, 39 procent av en förälder och 22 procent av en skolledare/huvudman. I en icke konkurrensutsatt kommun är motsvarande siffror 37 procent, 27 procent och 15 procent. Tio procent av lärarna som arbetade i en skola i en konkurrensutsatt kommun svarade att deras lön någon gång påverkats av vilka betyg de sätter på sina elever. För lärare i en icke konkurrensutsatt kommun var motsvarande siffra tre procent.

2016 genomförde Lärarnas Riksförbund en ny undersökning där resultatet visar att tre av tio lärare någon gång hade upplevt att rektor/huvudman hade försökt påverka deras betygsättning (Lärarnas Riksförbund, 2016).

Arbetsgivaren har huvudansvaret för arbetsmiljön i verksamheten och det inkluderar arbetet mot otillbörlig påverkan. Enligt arbetsmiljölagen ska arbetsgivaren ha rutiner som beskriver hur hot och våldshändelser ska uppmärksammas och hanteras. Riskerna ska också utredas och arbetsgivaren ska varje år göra en uppföljning av det systematiska arbetsmiljöarbetet⁹.

Minskad likvärdighet och betygsinflation

Likvärdigheten i den svenska skolan har försämrats rejält sedan 1990-talet och segregationen har ökat. Det innebär att det dels finns en spridning mellan skolor, dels mellan kommuner. Enligt Statskontoret så är inte skolorna enbart segregerade utifrån socioekonomiska bakgrundsfaktorer utan också att studiemotiverade elever, oavsett bakgrund tenderar att söka sig till skolor där det finns många andra studiemotiverade elever (Statskontoret, 2013).

Som redan konstaterats så leder dagens marknadsskola till konkurrens mellan skolor och skapar ett system där vårdnadshavare och elever blir kunder. Lärare utsätts för otillbörlig påverkan på betyg av både elever, vårdnadshavare och skolledare/huvudmän. Det gör att betygen i dagens marknadsskola inte alltid är en mätning av de faktiska kunskaper eleven har och betygen blir en handelsvara som kan förhandlas (Nohr & Ståhlberg, 2023). Detta leder till en ökad betygsinflation¹⁰ och får allvarliga konsekvenser. Inte minst på grund av att det inte går att lita på att eleven verkligen har kunskapen som betygen ger sken av. Det skapar också en orättvisa där elever som går i skolor där man sätter glädjebetyg premieras framför elever som går i skolor där man sätter rättvisa betyg.

⁸ Konkurrensutsatta kommuner är de som har hög andel elever i fristående skolor i kommunen.

⁹ Se vidare på Arbetsmiljöverkets hemsida www.av.se

¹⁰ Exempel från den nu pågående debatten: <https://www.dn.se/sverige/regeringen-utesluter-inte-att-stanga-skolor-som-satter-fuskbetyg/>; <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/kritik-mot-fyra-skolor-i-vastsverige-efter-gladjebetyg-kan-absolut-jobba-mer-med-det-har>; <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/facket-pressen-pa-larare-att-satta-hoga-betyg-okar>; <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/skolinspektionen-domer-ut-rektorernas-arbete-mot-gladjebetyg>

Resultat

Resultatet baseras på en enkätundersökning till lärare och en till vårdnadshavare. För lärare kommer resultatet att vara uppdelat på hur konkurrensutsatt kommunen är och hur mycket kundorienterad skolan är¹¹. För vårdnadshavare kommer resultatet vara uppdelat på hur stark kundorientering de har. Läs mer i metodkapitel om hur dessa uppdelningar och index är skapade.

Kundperspektiv

För att bedöma hur kundorienterade skolorna är ställdes ett antal påståenden (se diagram 1). I vissa påståenden är det stora skillnader mellan de som arbetar i skolor i en högt konkurrensutsatt kommun jämfört med de som arbetar i en skola i en lågt konkurrensutsatt kommun. 75 procent av de som arbetar i en skola i en högt konkurrensutsatt kommun svarar att det stämmer helt eller delvis att skolorna i deras kommun konkurrerar med varandra för att locka elever till sin skola. I en lågt konkurrensutsatt kommun är motsvarande siffra 23 procent. Var fjärde lärare i en hög- och mellan-konkurrensutsatt kommun svarar att det stämmer helt eller delvis stämmer att rektorn pratar om elever/vårdnadshavare som kunder medan det endast är 14 procent som svarar detta i skolor i lågt konkurrensutsatta kommuner.

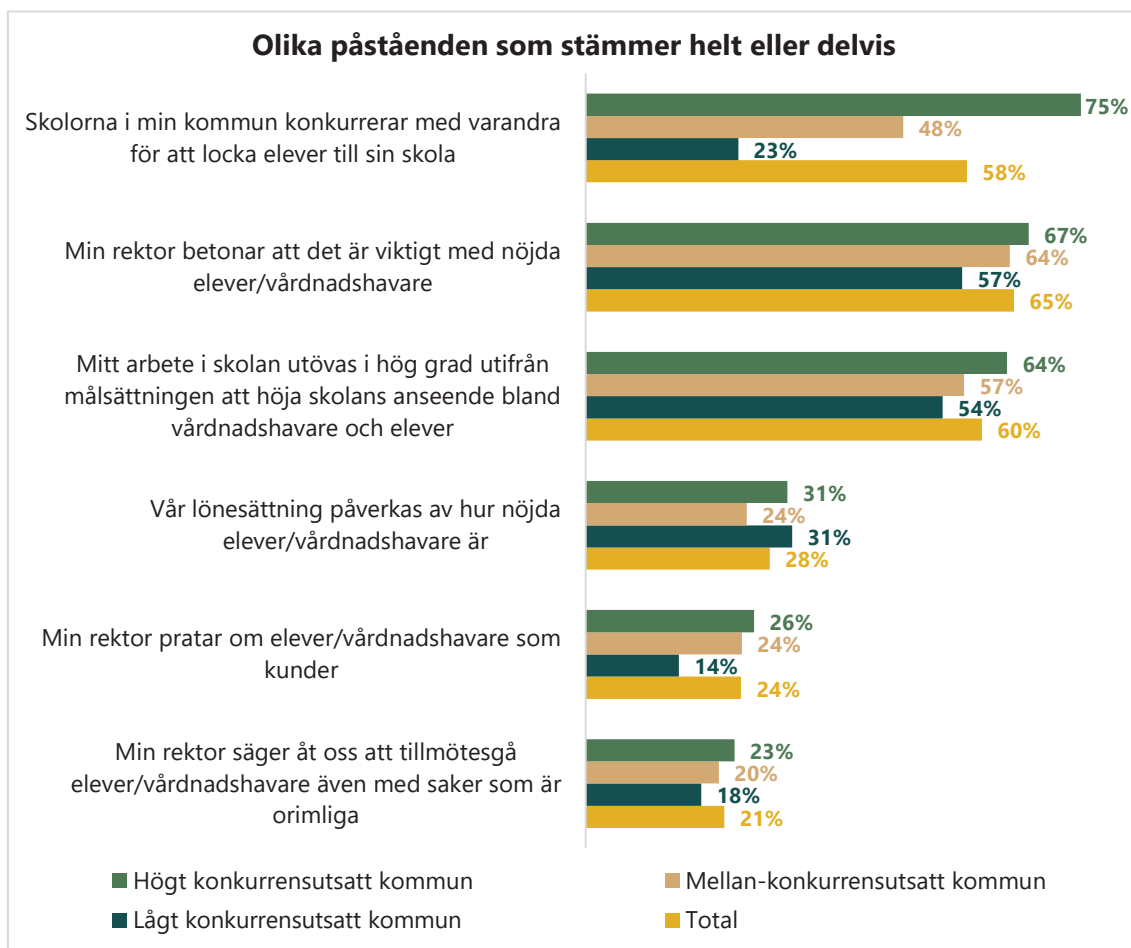

Diagram 1: Procentuell fördelning över de som har svarat stämmer helt eller delvis på påståendena uppdelat på kundkonkurrens. Baserat på svar från 698 till 1000 lärare.

¹¹ I de fall där få skillnader finns mellan grupperna kommer inte resultatet att presenteras för båda variablerna.

Baserat på påståendena i diagram 1 skapades ett index gällande kundorientering (läs mer om indexet i metodkapitlet på sid 44–46). Majoriteten av lärarna, 57 procent, svarar att det stämmer helt eller delvis att lönesättningen påverkas av hur nöjda elever/vårdnadshavare är. Medan endast sju procent lärarna i skolor med mycket låg kundorientering svarar detta.

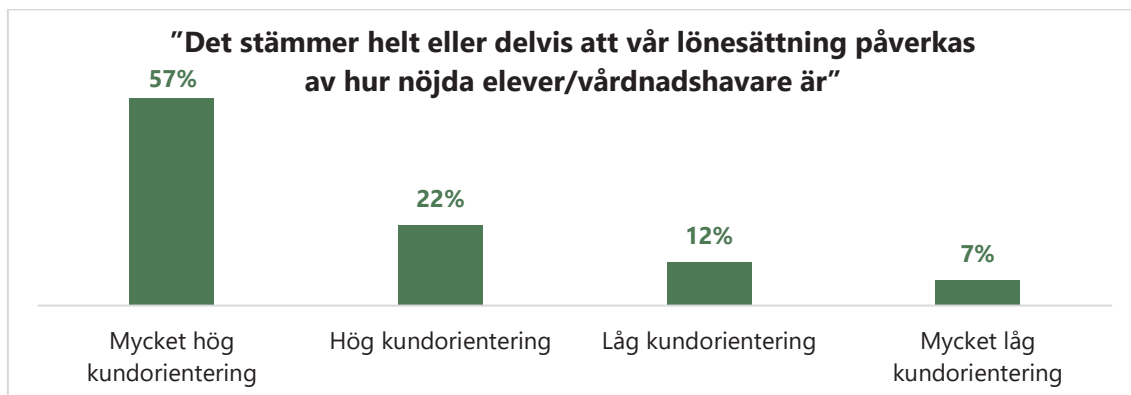

Diagram 2: Procentuell fördelning över de som svarar att det stämmer helt eller delvis att deras lönesättning påverkas av hur nöjda elever/vårdnadshavare är uppdelat på kundorientering. Baseras på svar från 576 lärare.

Det är stora skillnader mellan de som har mycket låg kundorientering och mycket hög kundorientering gällande huruvida man upplever att huvudmannen/rektorn ser på eleverna/vårdnadshavarna som kunder (se diagram 3). Endast åtta procent av lärarna i skolor som är mycket högkundorienterade svarade nej på frågan och nästan hälften svarade att man upplever att både rektorn och huvudmannen ser elever/vårdnadshavare som kunder. 89 procent av dem som arbetar i skolor där det är mycket låg kundorientering svarar att huvudmannen/rektorn inte ser på elever/vårdnadshavare som kunder. Även när det gäller kommunkonkurrens så finns det vissa skillnader även om de är små. I skolor med hög kommunkonkurrens så svarar 42 procent nej på frågan medan 50 procent inom lågt konkurrensutsatta svarar detta.

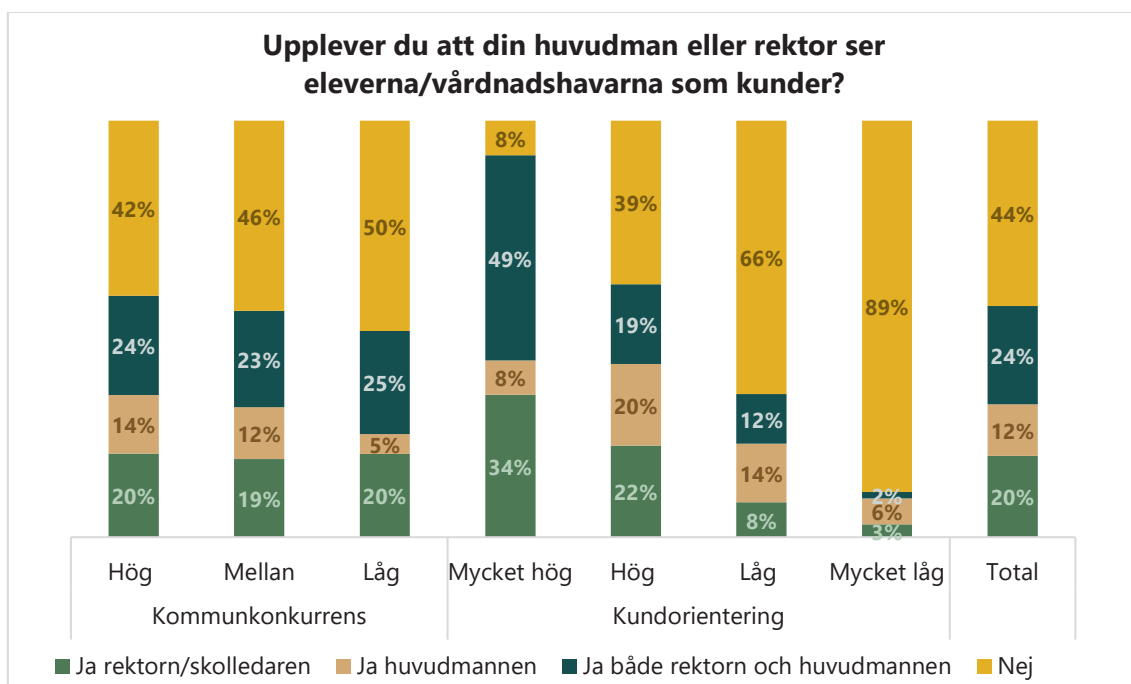

Diagram 3: Procentuell fördelning över huruvida man upplever om huvudman/rector ser eleverna/vårdnadshavarna som kunder uppdelat på hur kommunkonkurrens och kundorientering. Baseras på svar från 1041 respektive 807 lärare.

De lärare som arbetar i skolor som har hög kundorientering tenderar i högre grad uppleva att vårdnadshavare/elever ser sig själva som kunder jämfört med de som arbetar i skolor som har låg kundorientering (diagram 4). Sex av tio lärare som arbetar i en skola med mycket hög kundorientering svarar att vårdnadshavare och/eller elever ser sig själva som kunder. För lärare i skolor som har mycket låg kundorientering är motsvarande siffra en av tio. Dessa skillnader finns även mellan lärare som arbetar i skolor som har hög respektive låg kommunkonkurrens: 43 procent av lärarna i högt konkurrensutsatt skola svarar att vårdnadshavare/elever ser sig som kunder, jämfört med 22 procent av lärarna i lågt konkurrensutsatt skola.

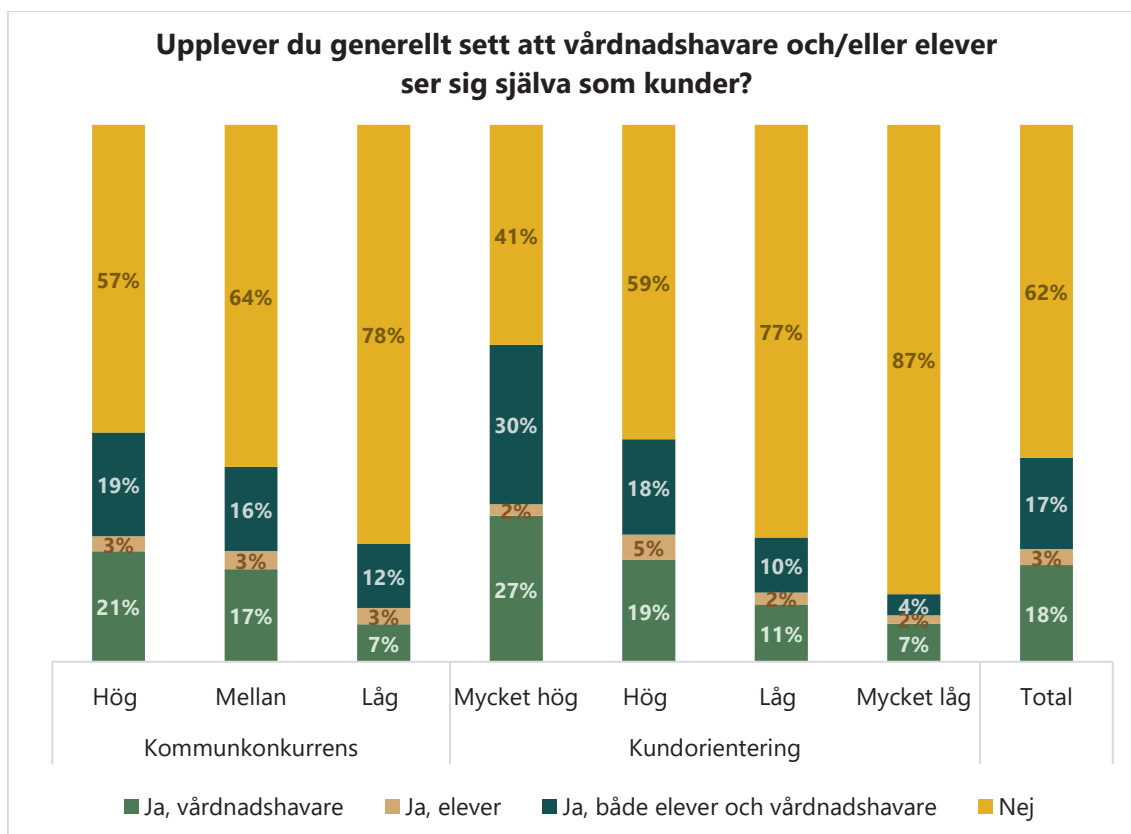

Diagram 4: Procentuell fördelning över huruvida man upplever att eleverna/vårdnadshavarna ser sig själva som kunder uppdelat på hur kommunkonkurrens och kundorientering. Baserat på svar från 1017 respektive 797 lärare.

30 procent av vårdnadshavarna svarar att det stämmer helt eller delvis att de ser sig själva och sina barn som kunder i skolan (diagram 5).

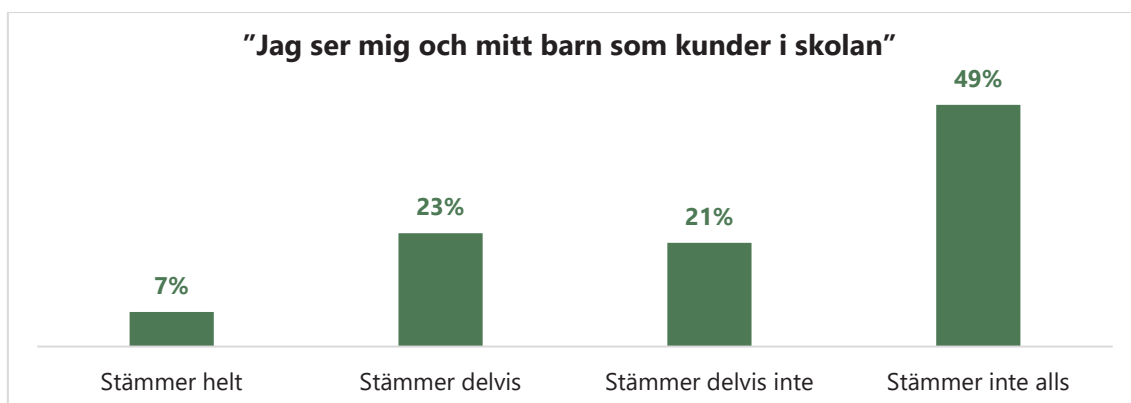

Diagram 5: Procentuell fördelning över huruvida vårdnadshavare ser sig själva och sina barn som kunder. Baserat på svar från 1493 vårdnadshavare.

Kommunikation med vårdnadshavare

Riktlinjer på skolan

Det är vanligare att skolorna har ett gemensamt förhållningssätt kring hur och när kontakt med vårdnadshavare ska ske jämfört med huruvida man har riktlinjer för hur snabbt lärarna förväntas svara (diagram 6). Det är också vanligare att man informerar vårdnadshavarna hur kontakt ska ske jämfört med när lärarna är tillgängliga. Åtta av tio lärare svarar att vårdnadshavarna blir informerade om hur kontakten ska ske och endast två av tio informerar vårdnadshavare om hur snabbt de kan förvänta sig att lärarna ska svara.

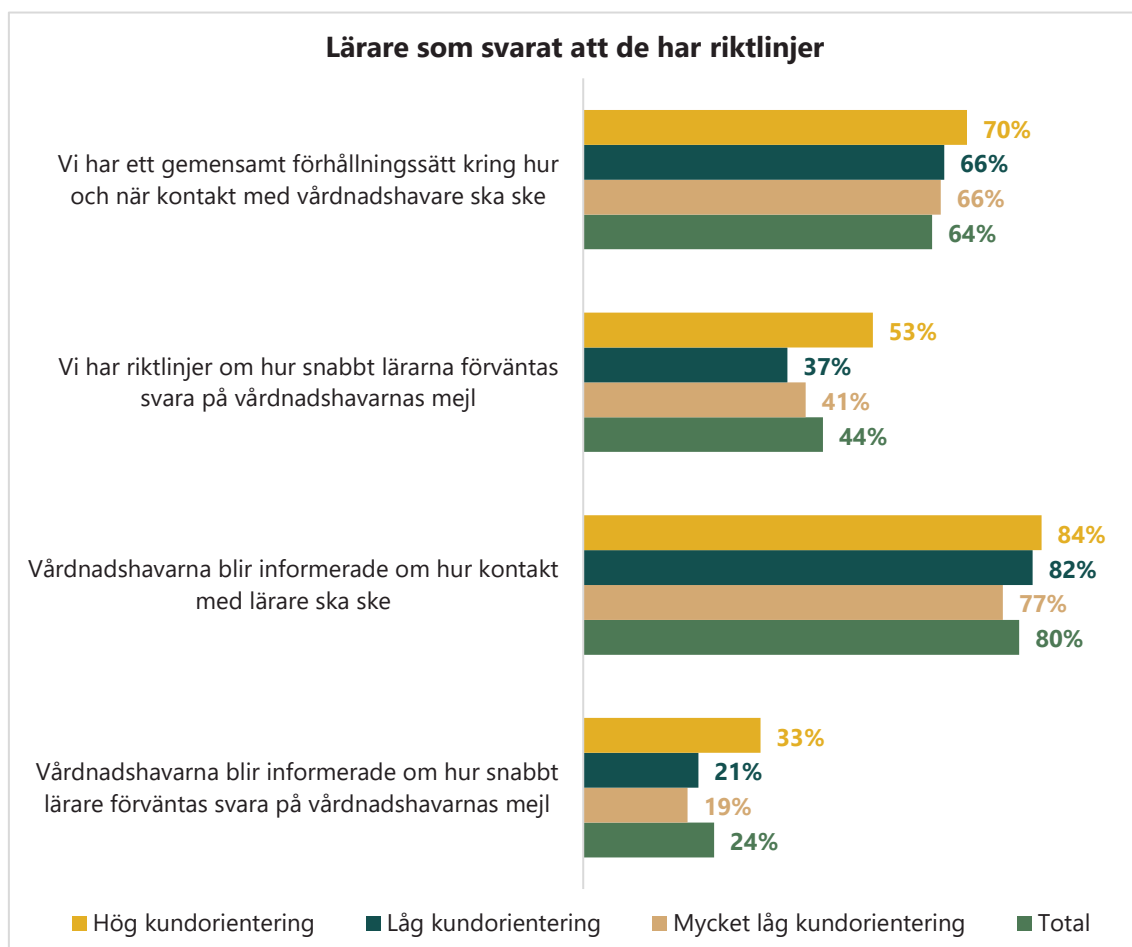

Diagram 6: Procentuell fördelning över de som har svarat ja angående riktlinjer och förhållningssätt kring kommunikation med vårdnadshavare uppdelat på kundorientering. Baserat på svar från 586 till 783 lärare och 1060 på totalen.

Hur ofta och via vilka vägar sker kommunikation med vårdnadshavarna?

De lärare som arbetar i en skola med mycket hög kundorientering och lärare som arbetar i en skola som ligger i en högt konkurrensutsatt kommun tenderar att lägga mest tid på kommunikation med vårdnadshavare (tabell 1). I genomsnitt kommunicerade en lärare i en mycket högt kundorienterad skola i 74 minuter per vecka medan de som arbetade i en mycket lågt kundorienterad skola i genomsnitt kommunicerade i 50 minuter per vecka. Minst tid på kommunikation la lärare som arbetade i en lågt konkurrensutsatt skola, de lade i genomsnitt 43 minuter på kommunikation i veckan. Dock hade samtliga grupper ett typvärde på 60 minuter per vecka, vilket innebär att det var vanligast att lägga ned 60 minuter i kommunikation per vecka.

Tabell 1: Deskriptiv beskrivning över hur många minuter lärare kommunicerar med vårdnadshavare en vanlig vecka uppdelat på kundorientering och konkurrensutsatthet. Baserat på svar från 770 respektive 1005 lärare.

Minuter kommunikation per vecka	Medelvärde	Min	Max	Typvärde	Antal
Mycket hög kundorientering	74	5	480	60	263
Hög kundorientering	60	5	300	60	162
Låg kundorientering	54	5	600	60	219
Mycket låg kundorientering	50	5	300	60	126
Högt konkurrensutsatt kommun	67	5	420	60	463
Mellan-konkurrensutsatt kommun	64	5	600	60	445
Lågt konkurrensutsatt kommun	43	5	180	60	97

Vårdnadshavarnas kommunikation med lärarna

Majoriteten, 52 procent, av vårdnadshavarna har endast kontaktat deras barn lärare någon eller några gånger under de senaste 12 månaderna (diagram 7). 16 procent av de vårdnadshavare som har hög kundorientering har kontaktat deras barns lärare någon eller några gånger per vecka. För de som har viss kundorientering eller som inte har kundorientering alls så är det åtta respektive nio procent som svarar att de har kontaktat deras barns lärare någon eller flera gånger i veckan. Ungefär var fjärde vårdnadshavare svarar att de har kontaktat sitt barns lärare någon eller några gånger i månaden. Drygt var tionde svarar att de aldrig har kontaktat sina barns lärare.

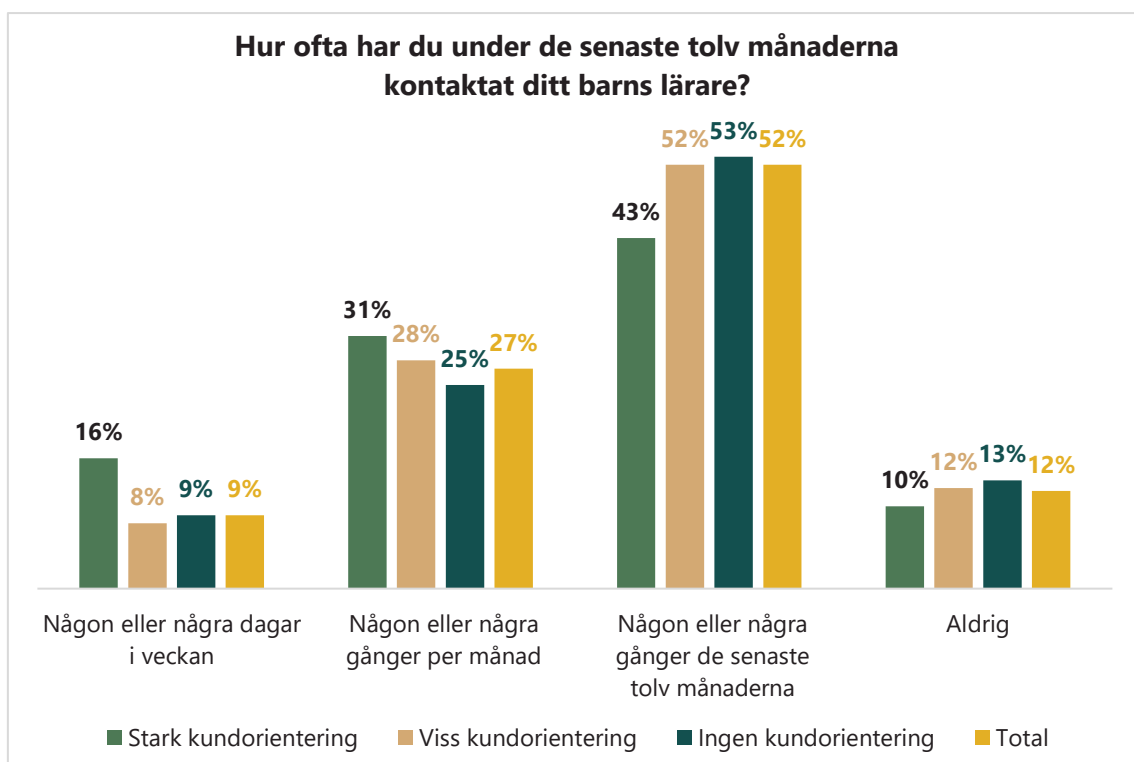

Diagram 7: Procentuell fördelning över hur ofta vårdnadshavare har kontaktat deras barns lärare under de senaste 12 månaderna uppdelat på huruvida de ser sig själva som kunder i skolan. Baserat på svar från 1488 vårdnadshavare.

Det är vanligast att vårdnadshavarna kontakter sina barns lärare via e-post, följt av utvecklings-samtal och via lärplattformen (diagram 8). Nio procent av vårdnadshavare med stark kundorientering kontakter sina barns lärare via privata kanaler eller via sociala medier.

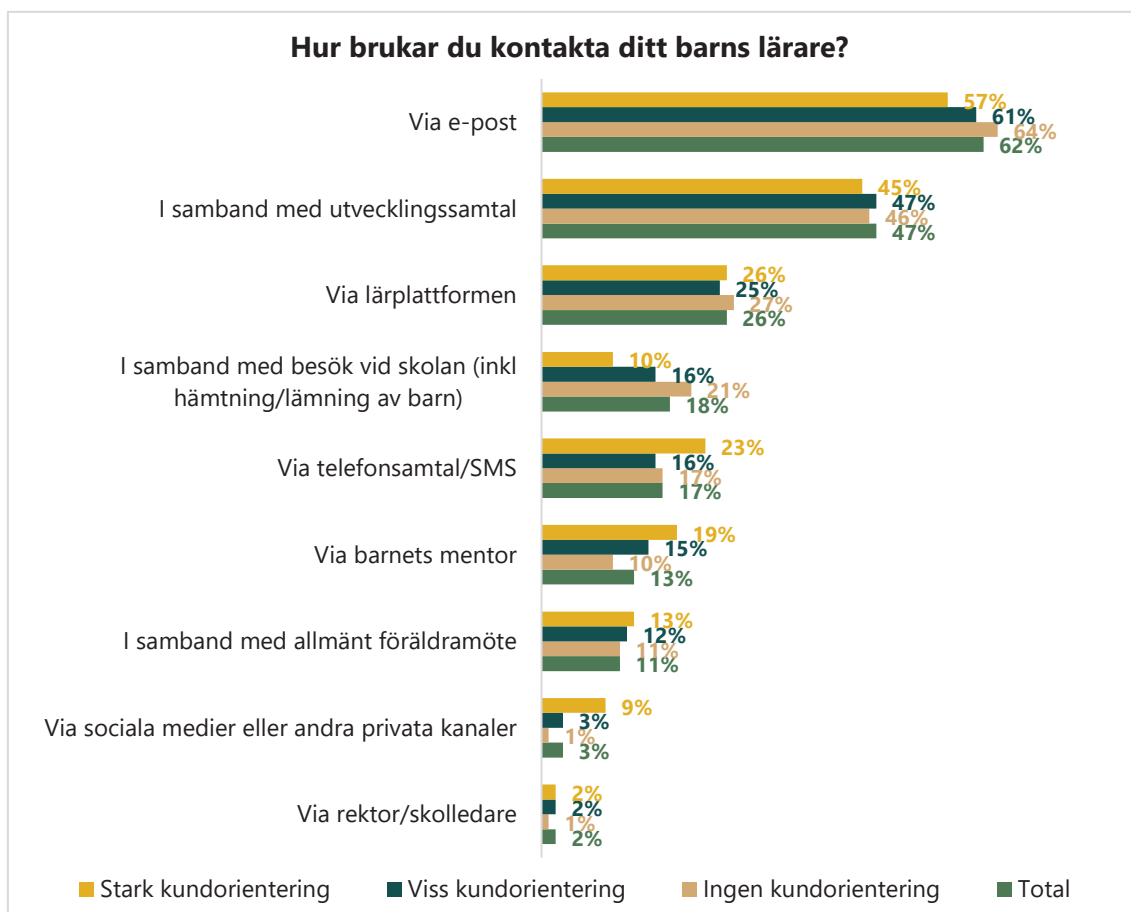

Diagram 8: Procentuell fördelning över hur vårdnadshavare brukar kontakta sina barns lärare uppdelat på kundorientering. Baserat på svar från 1300 vårdnadshavare.

Majoriteten av vårdnadshavare upplever att kontakten med alla eller de flesta av sina barns lärare är bra (diagram 9). De vårdnadshavare som har stark kundorientering upplever i mindre utsträckning kontakten med lärarna som bra. Var femte vårdnadshavare med stark kundorientering svarar att de upplever att kontakten endast är bra med några fåtal eller inte är bra med någon av deras barns lärare. För vårdnadshavare utan kundorientering så är jämförande siffra 15 procent.

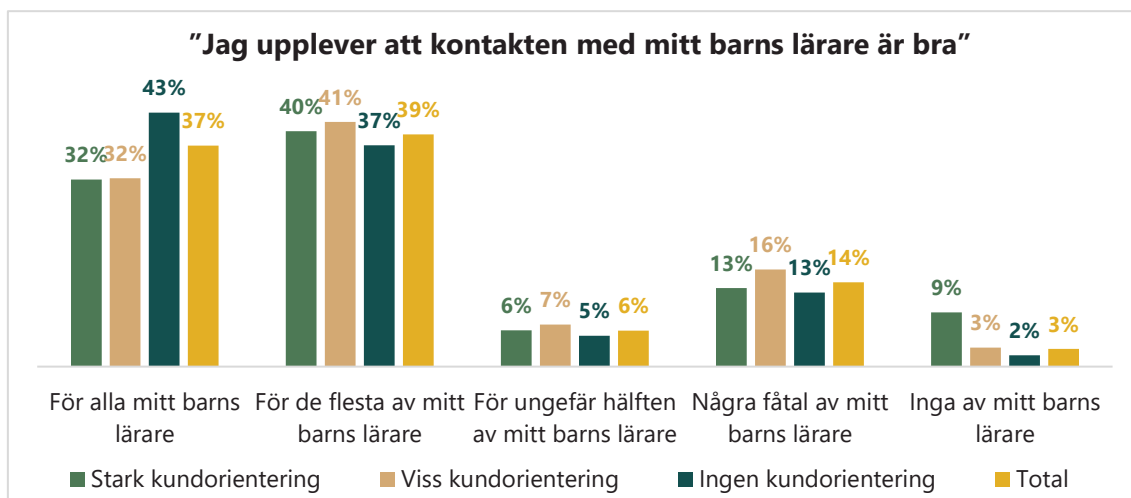

Diagram 9: Procentuell fördelning över hur bra man upplever kontakten med sina barn är uppdelat på vårdnadshavarnas kundorientering. Baserat på svar från 1375 vårdnadshavare.

Majoriteten av vårdnadshavare svarar att de tycker att de borde få en uppdatering om hur det går för deras barn i skolan någon eller några gånger per termin (diagram 10). Vårdnadshavare med stark kundorientering anser i högre grad att de oftare borde få uppdateringar om hur det går för deras barn i skolan jämfört med de vårdnadshavare som inte har någon kundorientering. Var fjärde vårdnadshavare som har kundorientering vill ha uppdatering någon eller några gånger per vecka medan var tionde vårdnadshavare som inte har någon kundorientering vill ha uppdatering så ofta.

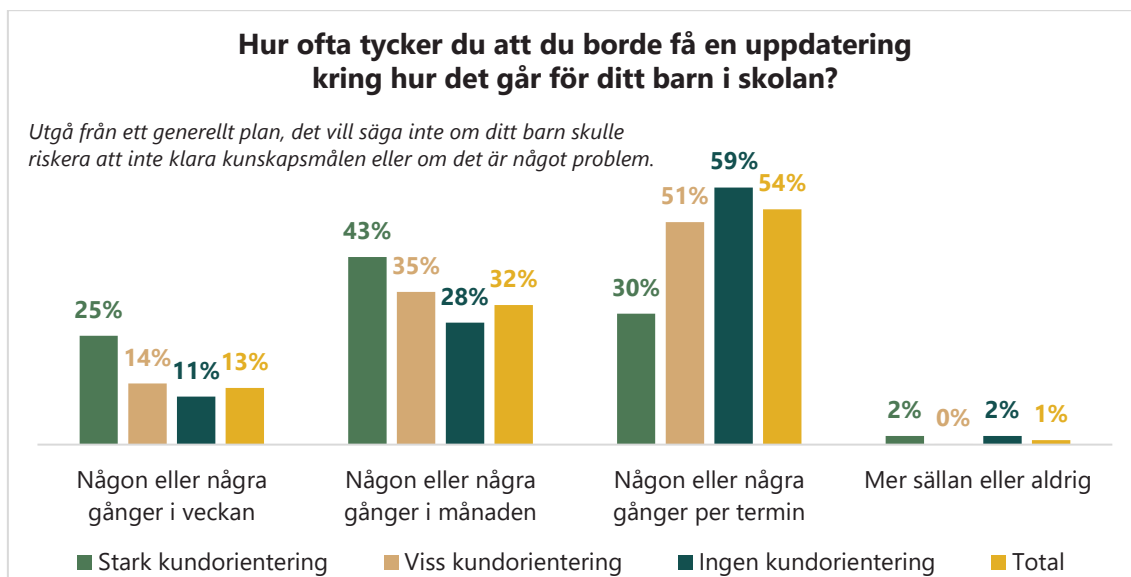

Diagram 10: Procentuell fördelning över hur ofta vårdnadshavarna tycker de borde få uppdateringar för hur det går för deras barn i skolan uppdelat på huruvida man ser sig som kund. Baserat på svar från 1480 vårdnadshavare.

Majoriteten av vårdnadshavare svarar att det stämmer helt eller delvis att de får den information de behöver av skolan gällande deras barn (diagram 11). De vårdnadshavare med stark kundorientering är de som i störst utsträckning svarar att det inte alls stämmer att de får den information de behöver. Mer än var tionde svarar detta jämfört med endast två procent av de som inte har någon kundorientering.

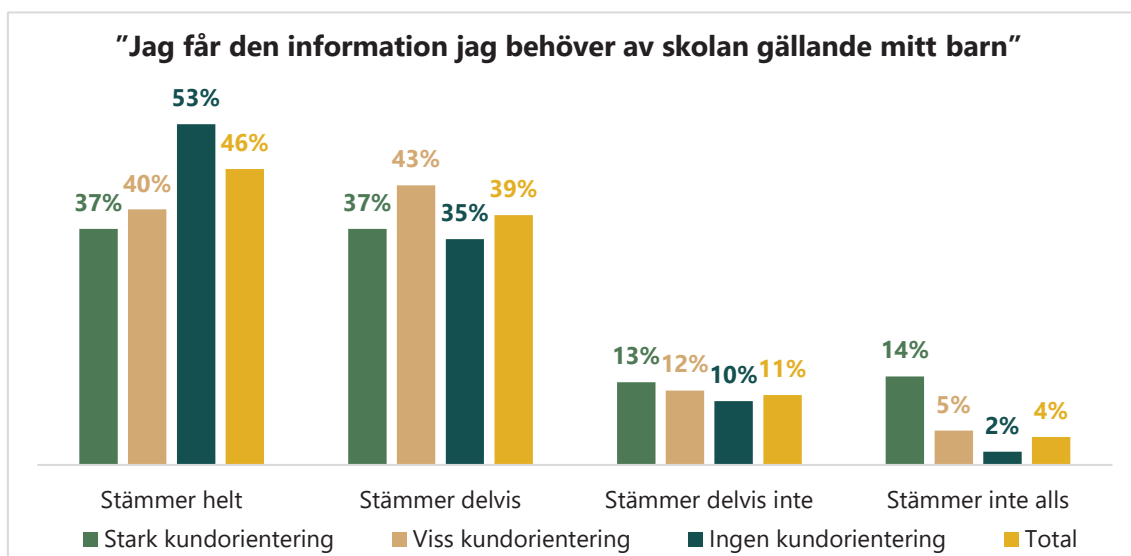

Diagram 11: Procentuell fördelning över hur väl vårdnadshavarna instämmer i påståendet att de får den information de behöver av skolan gällande sitt barn uppdelat på kundorientering. Baserat på svar från 1476 vårdnadshavare.

Tillgänglighet att svara på vårdnadshavarnas mejl eller telefonsamtal

23 procent av lärarna svarar att de upplever att vårdnadshavarna i mycket eller ganska stor utsträckning förväntar sig att de ska vara tillgängliga via mejl och/eller telefon på kvällar och helger (diagram 12). För lärare som arbetar i en skola med mycket hög kundorientering är det 38 procent som svarar detta jämfört med 10 procent för de som arbetar i en skola med mycket låg kundorientering. 42 procent av lärarna som arbetar i en skola med mycket låg kundorientering svarar att det inte alls stämmer att vårdnadshavarna förväntar sig det jämfört med 21 procent av de lärare som arbetar i en skola med mycket hög kundorientering.

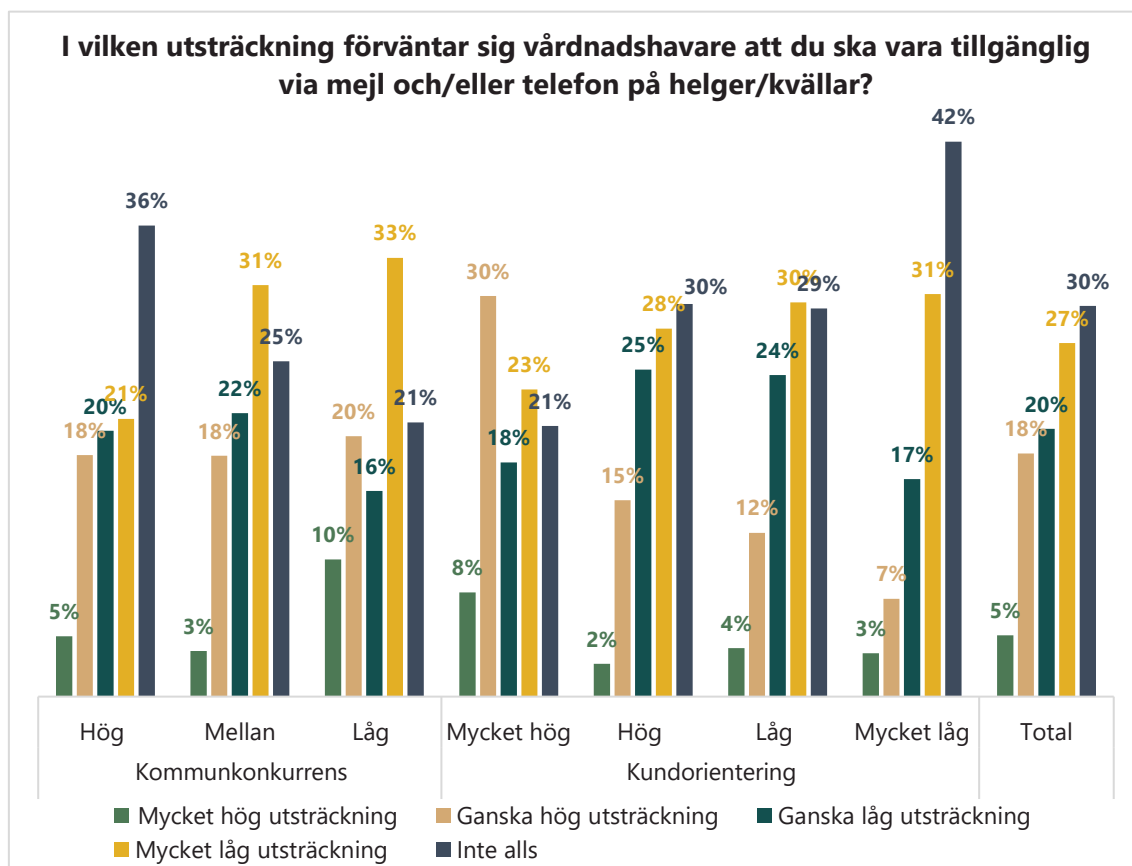

Diagram 12: Procentuell fördelning över i vilken utsträckning lärarna upplever att vårdnadshavarna i mycket eller ganska stor utsträckning förväntar sig att de ska vara tillgängliga via mejl och/eller telefon på kvällar och helger uppdelat på kommunkonkurrens och kundorientering. Baseras på svar från 964 respektive 752 lärare.

Majoriteten av vårdnadshavare förväntar sig att läraren på arbetstid ska svara inom en dag eller snabbare (diagram 13). Sex procent av vårdnadshavarna med stark kundorientering förväntar sig svar inom en timme och var femte förväntar sig svar inom en halv dag. Utanför arbetstid (kvällar och helger) förväntar sig var tionde vårdnadshavare med stark kundorientering att läraren ska svara inom en halv dag och nästan var tredje förväntar sig svar inom en dag.

Var tionde lärare svarar att de har blivit tillrättavisade av en vårdnadshavare på grund av att de inte har svarat på helger eller kvällar (diagram 14). Lärare som arbetar i en skola med mycket hög kundorientering svarar i störst utsträckning, 17 procent, att de har blivit tillrättavisade. Endast tre procent av de som arbetar i en skola med mycket låg kundorientering svarar att de har blivit tillrättavisade av en vårdnadshavare. Var tionde lärare som arbetar i en skola med mycket hög kundorientering svarar också att de har blivit tillrättavisade av en annan person, till exempel rektor eller elev.

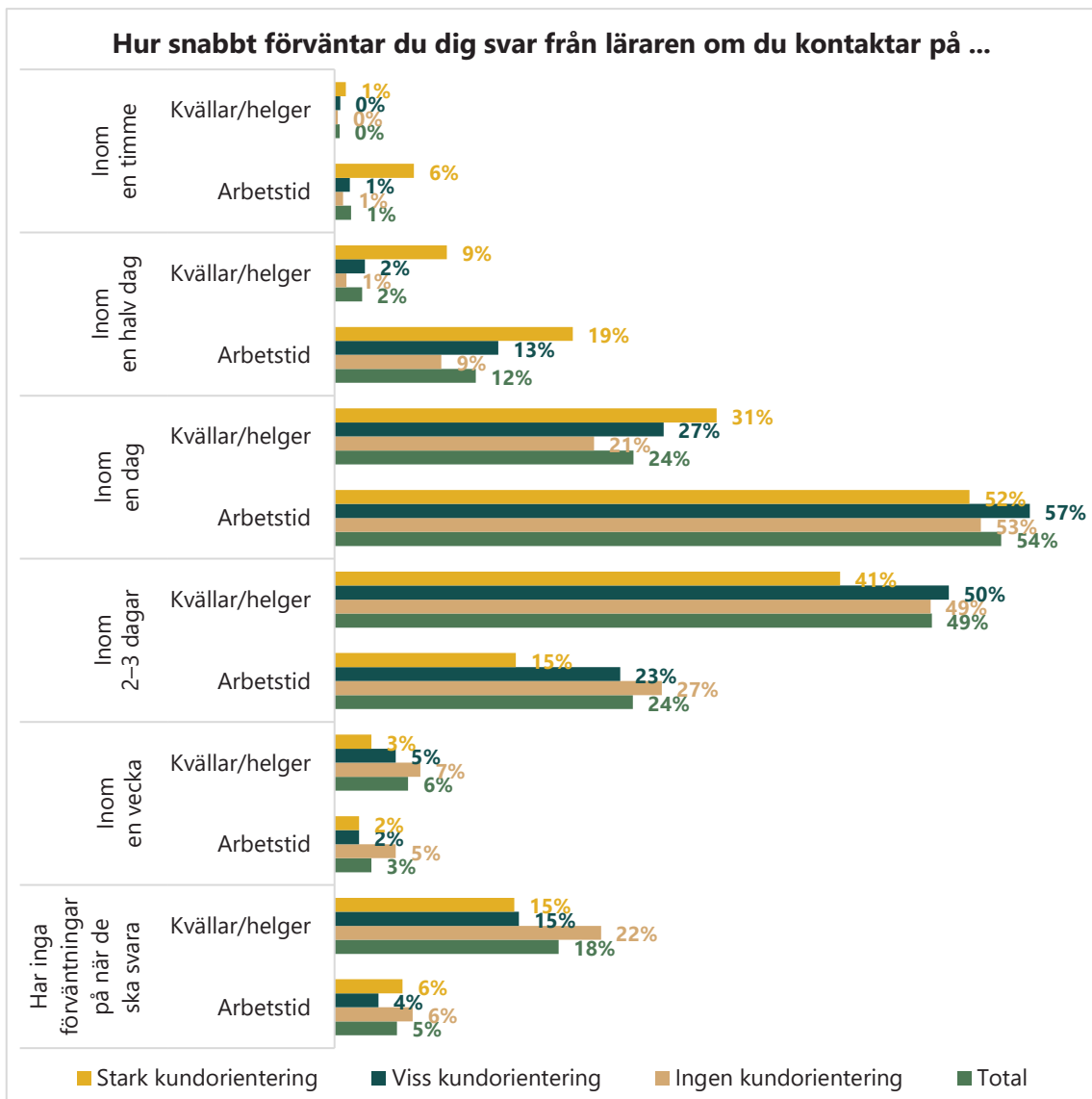

Diagram 13: Procentuell fördelning över hur snabbt vårdnadshavarna förväntar sig svar på arbetstid respektive kvällar/helger uppdelat på kundorientering. Baserat på svar från 1473 respektive 1470 vårdnadshavare.

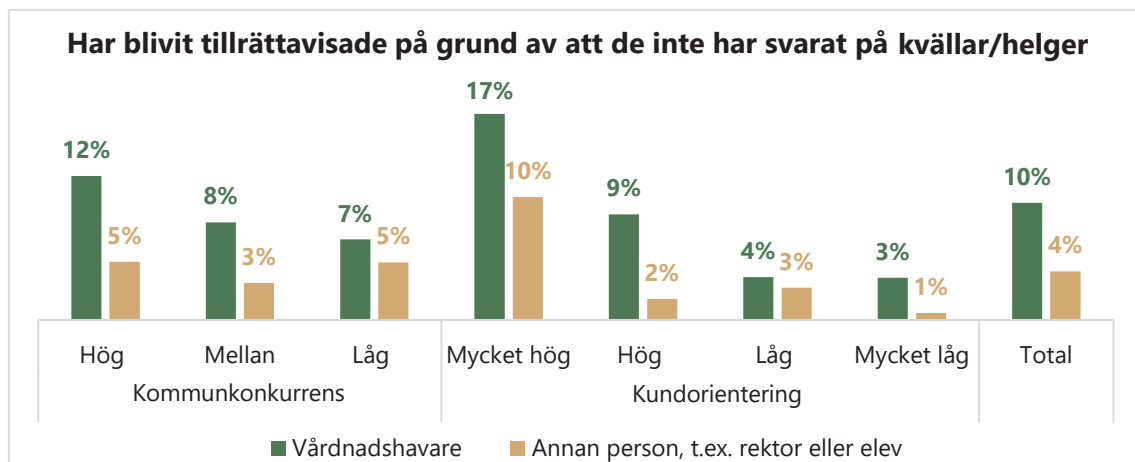

Diagram 14: Procentuell fördelning över de som har svarat att de har blivit tillrättavisade på grund av att de inte har svarat på kvällar eller helger uppdelat på kommunkonkurrens och kundorientering. Baseras på svar från 1050 respektive 807 lärare.

Orimliga krav

Vårdnadshavarnas orimliga krav

Majoriteten av lärare svarar att de har varit med om att vårdnadshavare minst en gång under de senaste 12 månaderna har kontaktat dem och kommer med orimliga krav (diagram 15). Var tionde lärare i en mycket högt kundorienterad skola svarar att de har blivit kontaktade någon eller några dagar i veckan av vårdnadshavare som kommer med orimliga krav. Motsvarande siffra för de som arbetar i en skola med mycket låg kundorientering är två procent.

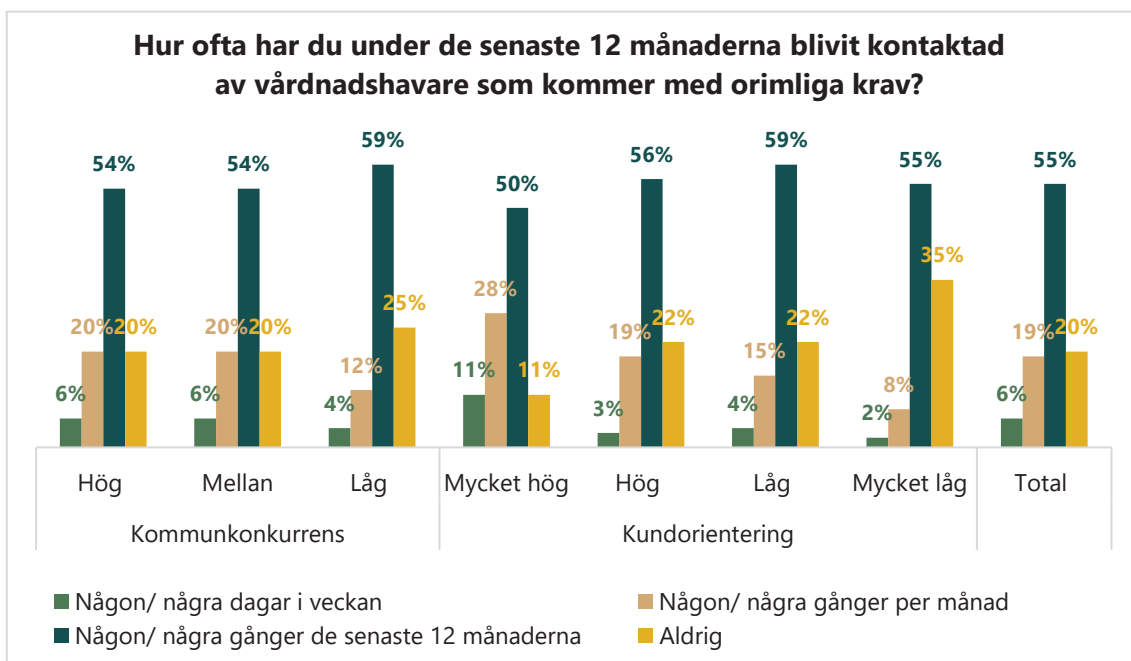

Diagram 15: Procentuell fördelning över hur ofta vårdnadshavare kontaktar läraren gällande orimliga krav uppdelat på kommunkonkurrens och kundorientering. Baserat på svar från 1052 respektive 808 lärare.

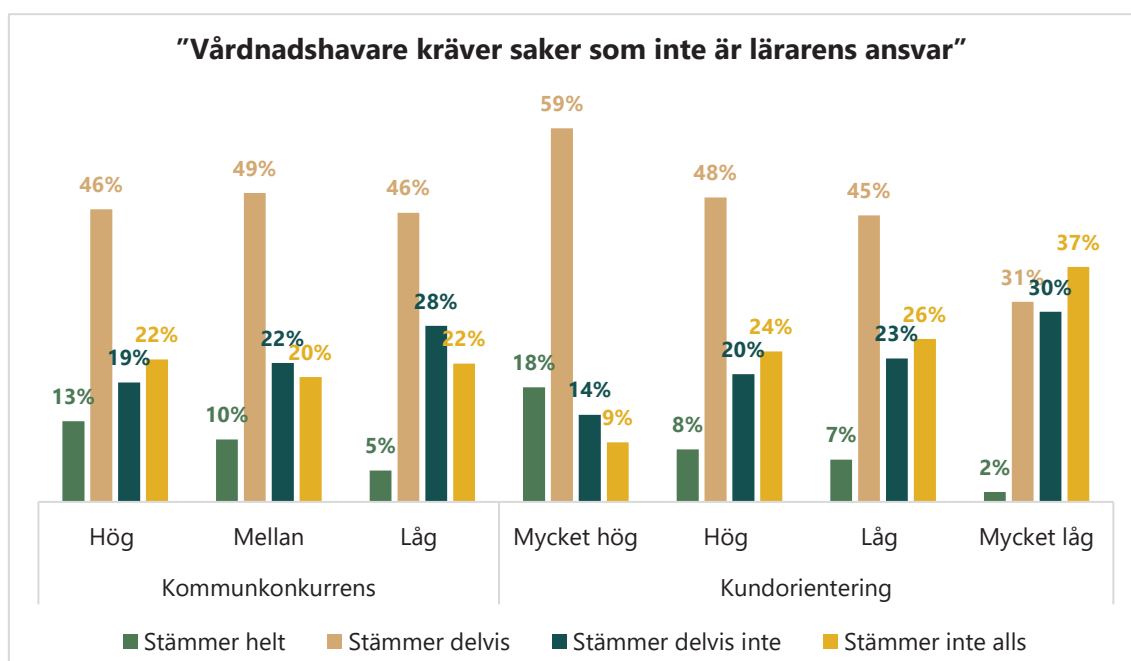

Diagram 16: Procentuell fördelning över hur väl påståendet stämmer för dem uppdelat på kommunkonkurrens och kundorientering. Baserat på svar från 1022 respektive 799 lärare.

Majoriteten av lärare, oavsett konkurrensutsatthet eller kundorientering, svarar att det stämmer helt eller delvis att vårdnadshavare kräver saker som inte är lärarens ansvar (diagram 16). Undantaget är de som arbetar i en skola med mycket låg kundorientering där var tredje lärare svarar att det stämmer helt eller delvis. Lärare som arbetar i skolor med mycket hög kundorientering är de som i högst utsträckning, 18 procent, svarar att det stämmer helt att vårdnadshavare kräver saker som inte är lärarens ansvar. För de lärare som arbetar i skolor med mycket låg kundorientering är andelen som svarar stämmer helt två procent. Det finns även skillnader utifrån kommunkonkurrens. Var tionde lärare som arbetar i skolor i hög- och mellan-konkurrensutsatta kommuner svarar att det stämmer helt att vårdnadshavare kräver saker som inte är lärarens ansvar. Medan endast var tjugonde lärare i skolor i lågt konkurrensutsatt kommun svarar detta.

Vårdnadshavarnas syn på skolans serviceinriktning

Det finns stora skillnader gällande vad man har för syn på huruvida läraren och skolan ska vara serviceinriktad, beroende på hur mycket vårdnadshavare ser sig som kunder eller inte (diagram 17). 18 procent av de vårdnadshavare som har hög kundorientering svarar att det stämmer helt eller delvis att det hör till lärarens ansvar att påminna om barnets kommande aktiviteter utanför skoltid. För de som inte har någon kundorientering är motsvarande siffra sex procent. Störst skillnad är det huruvida skolan borde vara mer serviceinriktad eller inte. Sju av tio vårdnadshavare med hög kundorientering svarar att det stämmer helt eller delvis att skolan borde vara mer serviceinriktad medan drygt var tionde vårdnadshavare utan kundorientering svarar detta.

Vårdnadshavare med stark kundorientering är också mer beredda att byta skola om inte läraren tillmötesgår deras önskemål. Nära sex av tio vårdnadshavare med stark kundorientering svarar att det stämmer helt eller delvis att de är beredda att byta skola åt sitt barn om inte läraren tillmötesgår deras önskemål. 38 procent med viss kundorientering och 20 procent av de som inte har någon kundorientering svarar detta.

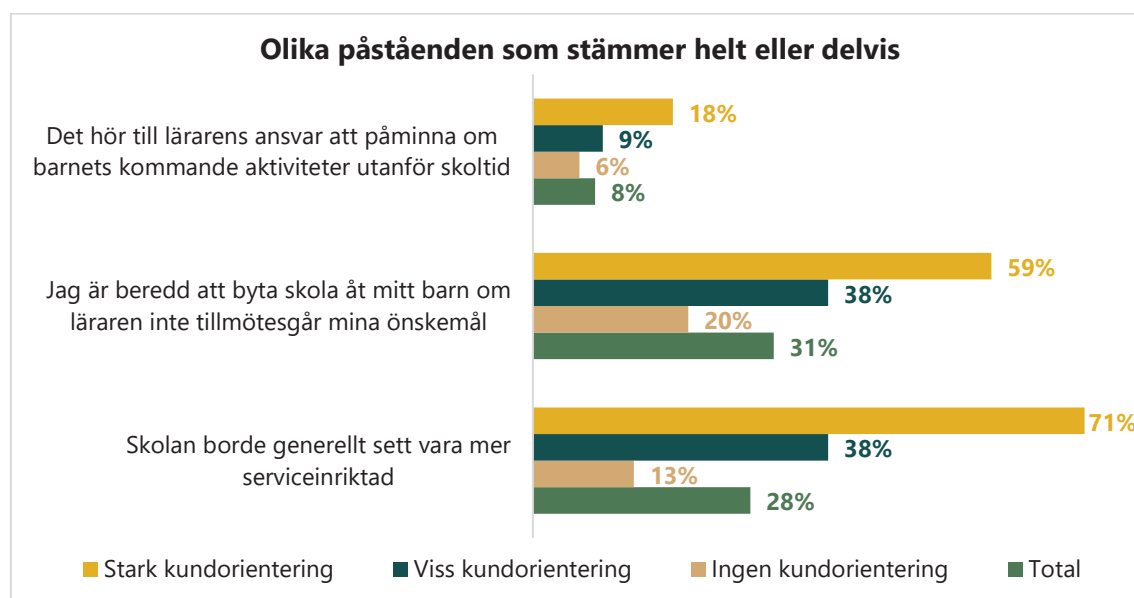

Diagram 17: Procentuell fördelning över de som stämmer helt eller delvis till påståendena. Baserat på svar från 1368 till 1468 vårdnadshavare.

Påverkan på undervisning

Anpassad undervisning

För majoriteten av lärare så är det ett fåtal vårdnadshavare som anser att undervisningen, på ett orimligt sätt, ska vara anpassad efter deras barn (se diagram 18). Dock svarar var tionde lärare som arbetar i en högt konkurrensutsatt kommun eller i en skola med mycket hög kundorientering att de flesta vårdnadshavare anser det. Var femte lärare i en skola med mycket låg kundorientering svarar att inga vårdnadshavare anser att undervisningen på ett orimligt sätt ska vara anpassad efter deras barn. För lärare i skolor med mycket hög kundorientering så är motsvarande siffra var tjugonde.

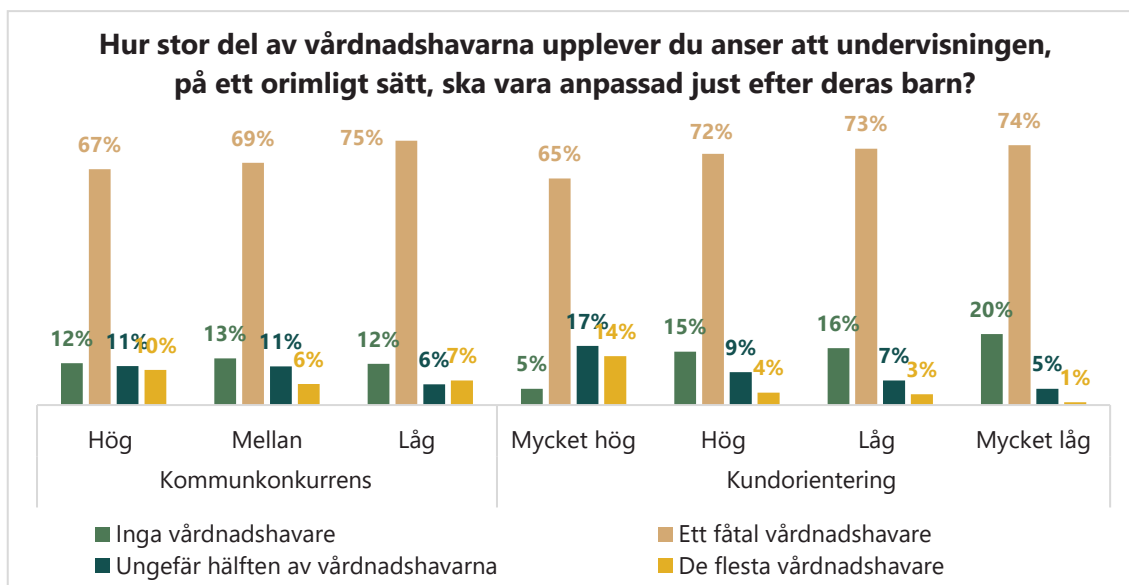

Diagram 18: Procentuell fördelning över hur stor del av vårdnadshavarna som läraren upplever anser att undervisningen på ett orimligt sätt ska vara anpassad just efter deras barn uppdelat på kommunkonkurrens och kundorientering. Baseras på svar från 1028 respektive 804 lärare.

Majoriteten av vårdnadshavare svarar att det stämmer helt eller delvis att det är viktigt att läraren utgår ifrån klassens bästa och inte enstaka elevers bästa (diagram 19). Dock svarar var femte vårdnadshavare att det delvis inte eller inte alls stämmer att det är viktigt att läraren utgår ifrån klassens bästa och inte enstaka elevers bästa. För vårdnadshavare med stark kundorientering är motsvarande siffra var tredje.

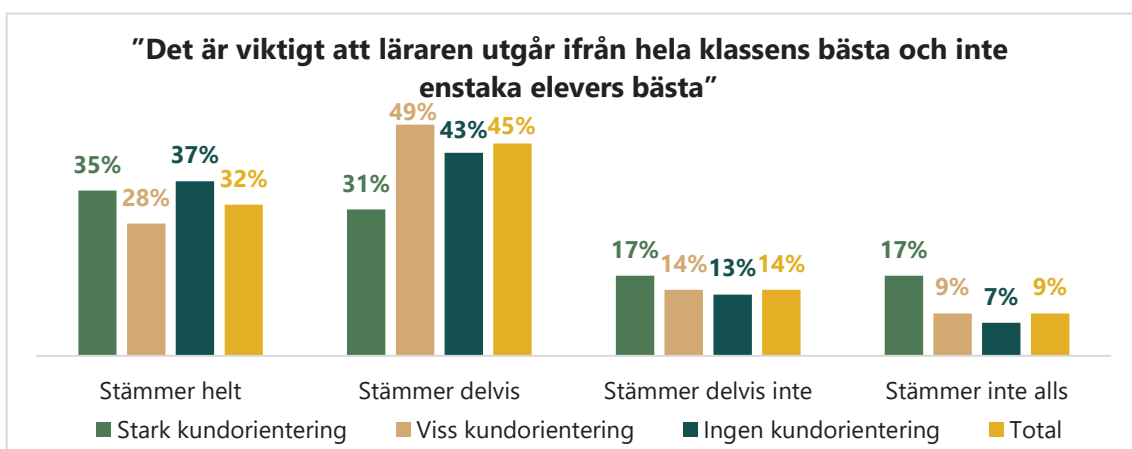

Diagram 19: Procentuell fördelning över hur väl påståendet stämmer för vårdnadshavaren uppdelat på kundsyn. Baseras på svar från 1459 vårdnadshavare.

Majoriteten av vårdnadshavare svarar de litar på att alla eller de flesta av sina barns lärare organiserar undervisningen så att det blir bra för alla elever (diagram 20). Mest skeptiska är de vårdnadshavare som har en stark kundorientering. 16 procent av dem svarar att de endast litar på några fåtal eller ingen av deras barns lärare. För vårdnadshavare som inte har någon kundorientering är motsvarande siffra sex procent.

Diagram 20: Procentuell fördelning över hur väl det stämmer att vårdnadshavaren litar på att deras barns lärare organiserar undervisningen så att det blir bra för alla elever. Baserat på svar från 1450 vårdnadshavare.

Majoriteten av lärare oavsett kommunkonkurrens samt de som arbetar i skolor där det är mycket hög eller hög kundorientering svarar att det stämmer helt eller delvis att vårdnadshavare inte förstår att läraren måste se till hela klassens bästa och inte bara vårdnadshavarnas barn (diagram 21). Mer än var femte lärare som arbetar i en skola med mycket hög kundorientering svarar att det stämmer helt att vårdnadshavare inte förstår att läraren måste se till hela klassens bästa och inte bara vårdnadshavarens barn.

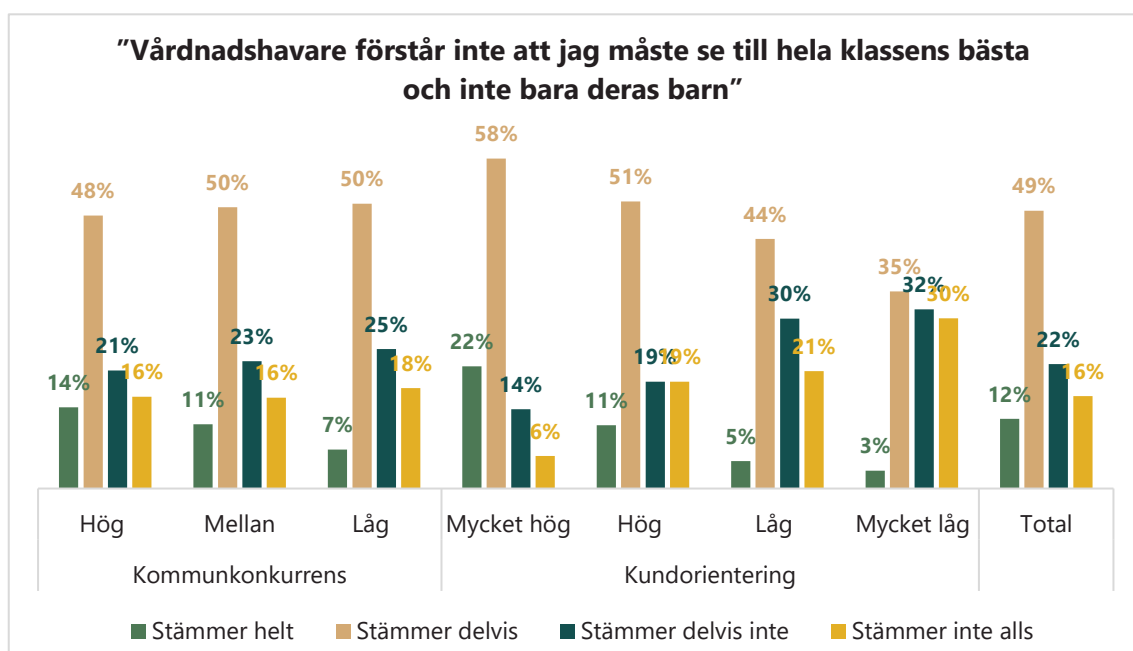

Diagram 21: Procentuell fördelning över hur väl påståendet stämmer för läraren uppdelat på kommunkonkurrens och kundorientering. Baserat på svar från 1021 respektive 798 lärare.

Väldigt få lärare svarar att det inte blir några konsekvenser när vårdnadshavare anser att undervisningen ska vara anpassad just efter deras barn (diagram 22). Det är endast fyra procent av de som arbetar i skolor med mycket låg kundorientering och en procent av de som arbetar i skolor med låg kundorientering som svarar att det inte blir några konsekvenser. Den vanligaste konsekvensen är att det ökar arbetsbelastningen. Nästan nio av tio lärare (förutom de som arbetar i skolor med mycket låg kundorientering där det är åtta av tio) svarar att arbetsbelastningen ökar. Andra konsekvenser är att det tar tid från andra elevers rätt till stöd och hjälp. Mer än sju av tio lärare svarar detta. Majoriteten av lärare svarar också att det drabbar de andra eleverna i klassen negativt. Fyra av tio lärare svarar att det minskar kvaliteten på undervisningen och var fjärde lärare svarar att det försvåras deras möjligheter att ge vårdnadshavarens barn rätt stöd och hjälp.

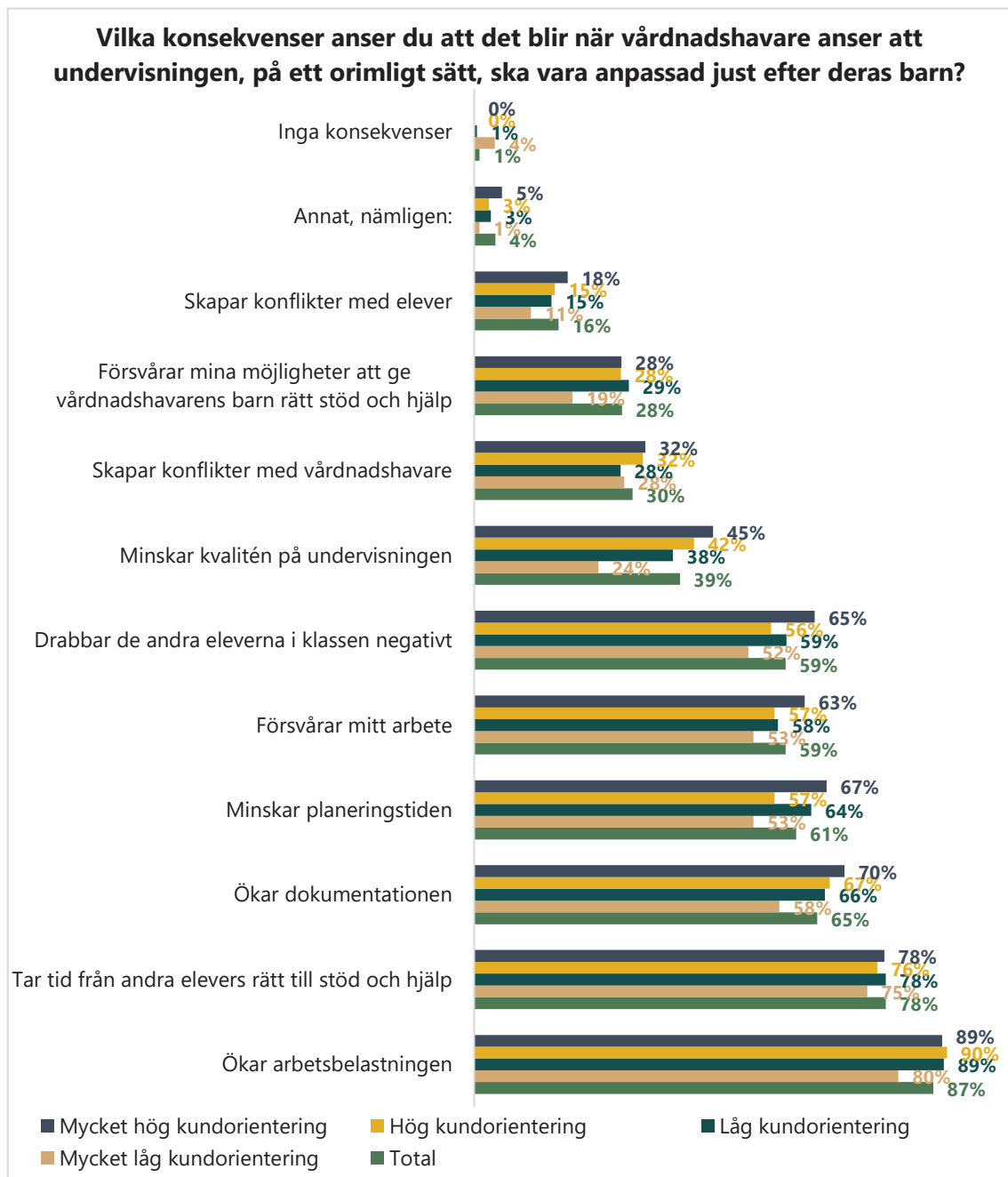

Diagram 22: Procentuell fördelning över vilka konsekvenser lärarna anser att det blir på grund av att vårdnadshavare anser att undervisningen på ett orimligt sätt ska vara anpassad efter deras barn. Baseras på svar från 702 lärare.

Vårdnadshavarnas syn på sin rätt att påverka

Det som flest vårdnadshavare anser att de ska få påverka är huruvida deras barn ska få särskilt stöd, huruvida deras barn ska få en stödperson/resursperson och hur läraren bemöter deras barn (diagram 23). Fyra av tio vårdnadshavare med stark kundorientering svarar att de ska få påverka huruvida deras barn ska få särskilt stöd eller en stödperson/resursperson. Jämförande siffra för de utan kundorientering är 35 procent och 27 procent. 29 procent av vårdnadshavarna med stark kundorientering svarar att de tycker att de ska få påverka huruvida deras barn ska få individuell undervisning. Var tionde vårdnadshavare med stark kundorientering svarar att de ska få påverka undervisningens arbetssätt, vilka lektioner deras barn går på, antal läxor samt vilka läromedel som används.

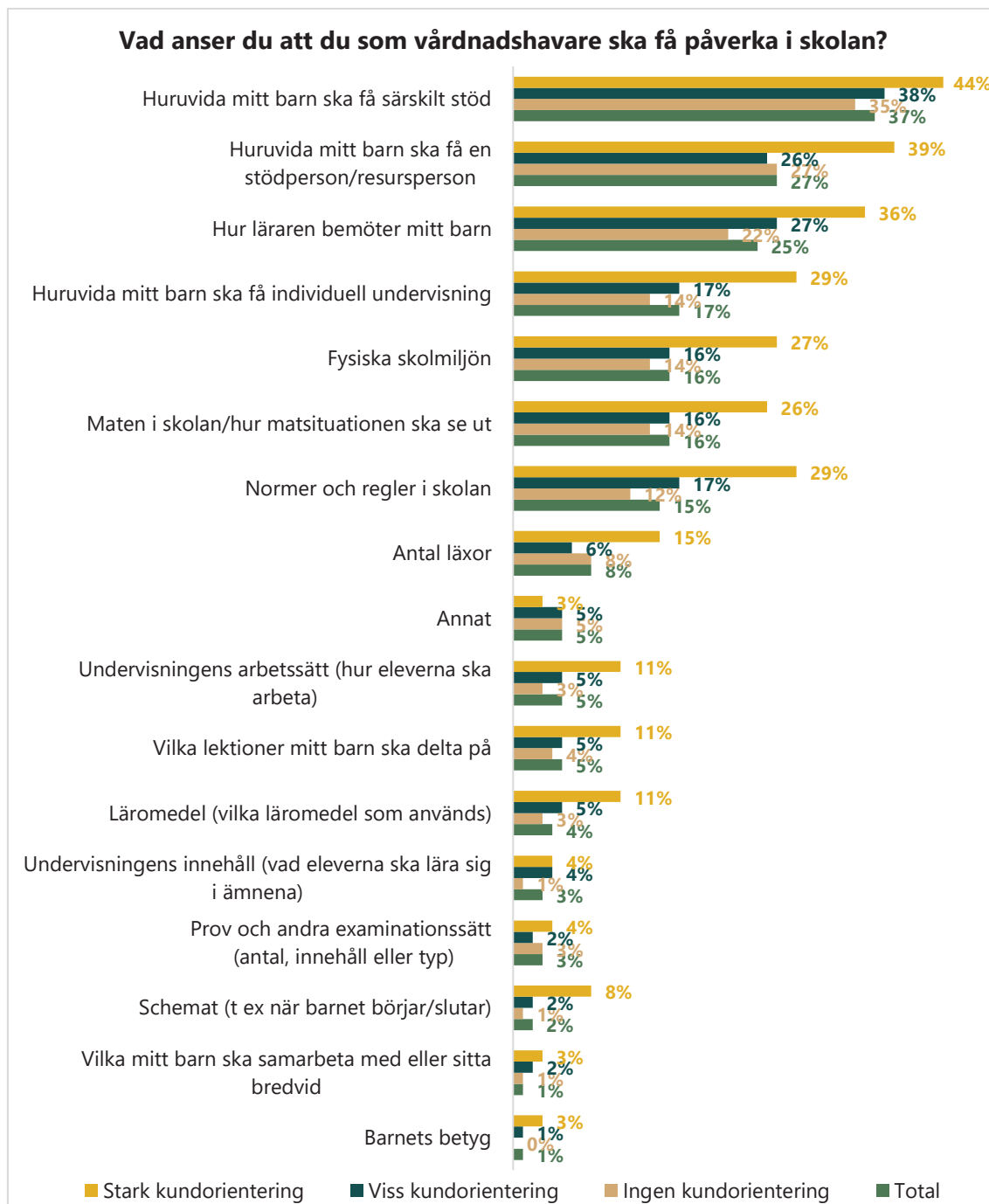

Diagram 23. Procentuell fördelning över vad vårdnadshavare anser sig få kunna påverka i skolan uppdelat på kundorientering. Baserat på svar från 1493 vårdnadshavare.

Det är betydligt mer vanligt att någon har försökt påverka lärarens undervisning på ett orimligt sätt på de skolor där det är en mycket hög kundorientering jämfört med de skolor som har mycket låg kundorientering (diagram 24). Var fjärde lärare i skolor med mycket hög kundorientering har varit med om att en huvudman har försökt att påverka undervisningen på ett orimligt sätt jämfört med var tjugonde om man arbetar i en skola med mycket låg kundorientering. Ungefär hälften av lärarna, 49 respektive 48 procent, som arbetar i en mycket hög kundorienterad skola svarar att vårdnadshavare och elever har på ett orimligt sätt försökt påverka undervisningen. Motsvarande siffror för de som arbetar i en skola med mycket låg kundorientering är 18 respektive 15 procent.

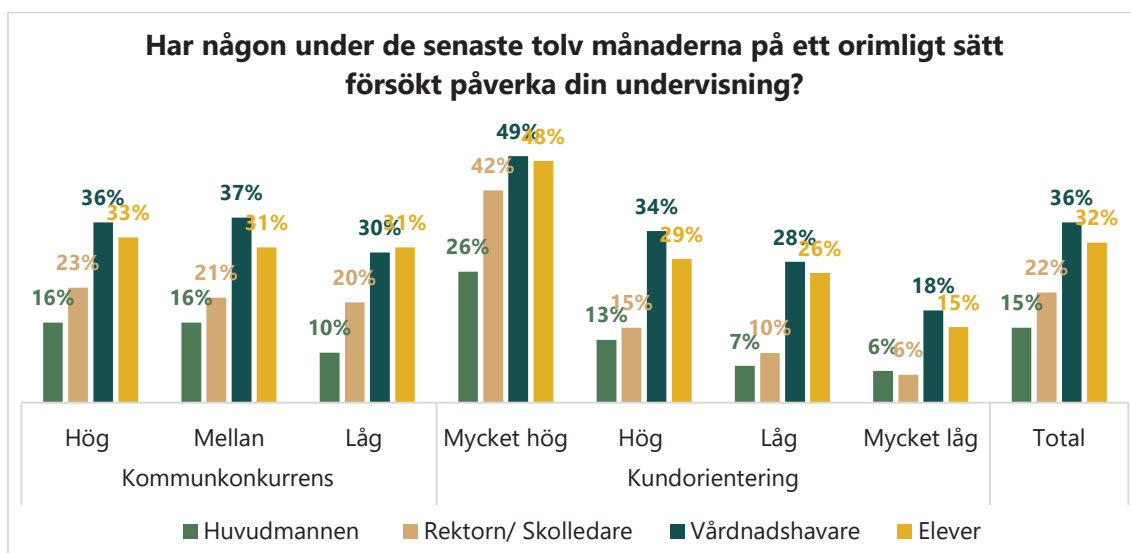

Diagram 24: Procentuell fördelning över huruvida någon har försökt påverka undervisningen på ett orimligt sätt under de senaste 12 månaderna uppdelat på kundkonkurrens och kundorientering. Baseras på 986 till 1005 respektive 771 till 799 svar från lärare.

Nästan var tionde lärare och mer än var tionde lärare som arbetar antingen i en skola med mycket hög kundorientering eller i en skola där det i kommunen finns en hög konkurrens svarar att vårdnadshavare har försökt påverka deras undervisning på ett orimligt sätt någon eller några gånger i veckan (diagram 25).

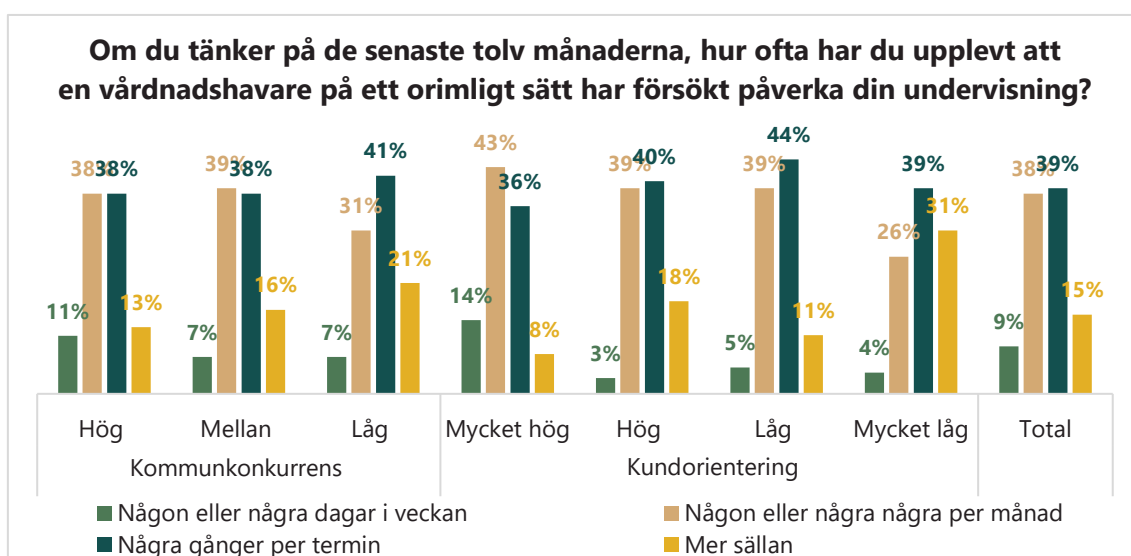

Diagram 25: Procentuell fördelning över hur ofta vårdnadshavare har försökt påverka undervisningen uppdelat på kommunkonkurrens och kundorientering. Baserat på svar från 358 och 275 lärare som har sagt att vårdnadshavare har försökt att påverka undervisningen.

Det vanligaste vårdnadshavare försöker påverka är undervisningens upplägg och metod (diagram 26). Sju av tio lärare svarar det. 47 procent svarar läxor, 43 procent prov och 38 procent undervisningens innehåll.

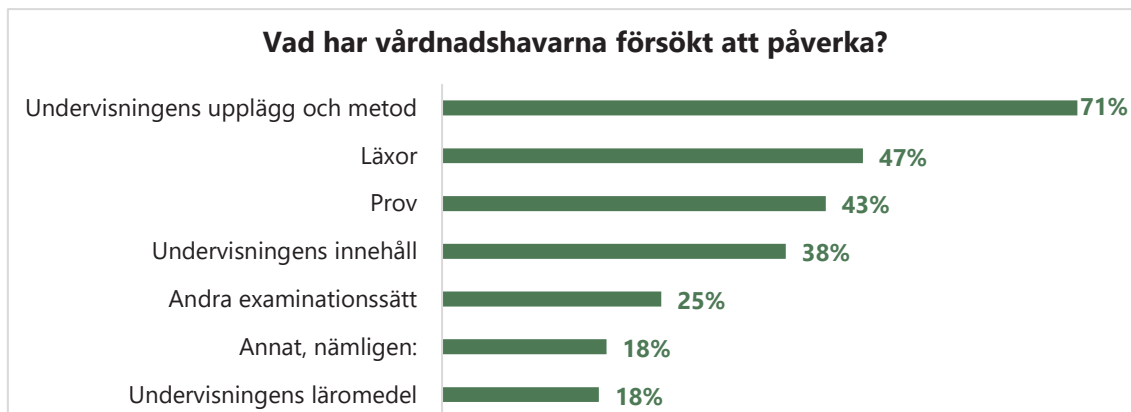

Diagram 26: Procentuell fördelning av vad vårdnadshavarna har försökt att påverka. Baserat på svar från 359 lärare.

74 procent av lärarna svarar att vårdnadshavare har hotat att vidta någon åtgärd i samband med att de försöker påverka undervisningen orimligt (diagram 27). Var tredje har blivit utsatt för verbalt våld och var tionde har blivit utsatta för smutskastning i sociala medier. 15 procent har svarat att de har blivit utsatta för en hotfull situation.

Diagram 27: Procentuell fördelning över vad vårdnadshavarna har utsatt dem för i samband med att de har försökt påverka dem. Baserat på svar från 210 lärare.

De som har svarat att de blivit utsatta för att vårdnadshavare har hotat med någon åtgärd fick frågan vad det rör sig om för hot (diagram 28). Majoriteten, 71 procent, svarar att det är att vårdnadshavaren säger att de ska gå vidare till rektorn. Nästan sex av tio lärare säger att vårdnadshavaren hotar att kontakta Skolinspektionen och fyra av tio hotar med att de ska byta skola för eleven.

Diagram 28: Procentuell fördelning över vilka typer av hot vårdnadshavarna har uttryckt. Baserat på svar från 150 lärare.

Otillbörlig påverkan på betyg

Skolledningens påverkan på betyg

Det finns stora skillnader på huruvida man upplever att skolledningen förväntar sig att man ska sätta högre betyg än vad som motsvarar de kunskaper elever har (diagram 29). Värst ser det ut för lärare i skolor med mycket hög kundorientering där 36 procent svarar att det stämmer helt eller delvis att skolledningen förväntar sig högre betyg än vad som motsvarar de kunskaper elever har. För lärare som arbetar i skolor med mycket låg kundorientering är motsvarande siffra sex procent. Även när det kommer till konkurrensutsatthet finns det skillnader. Var fjärde lärare i skolor med hög konkurrensutsatthet svarar att det stämmer helt eller delvis förväntningar på högre betyg jämfört med var tionde för lärare i skolor med låg konkurrensutsatthet.

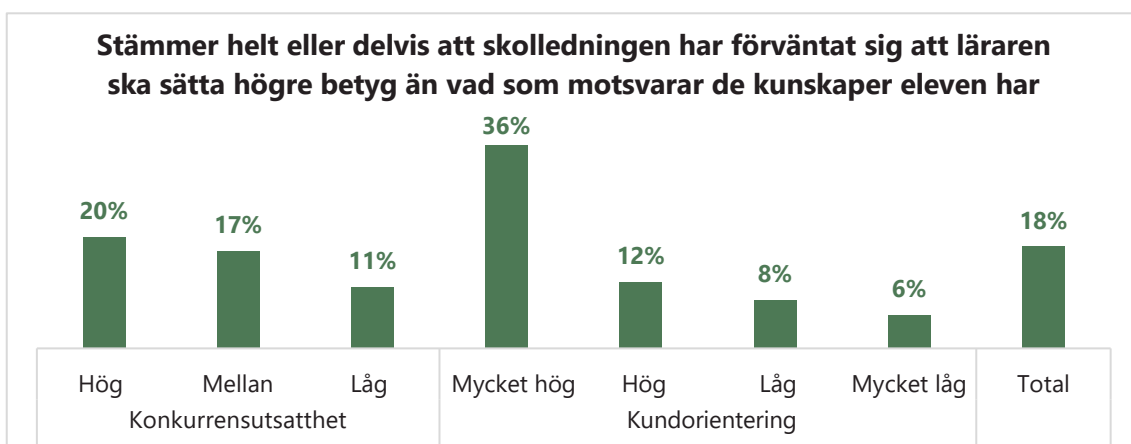

Diagram 29: Procentuell fördelning över de som har svarat att det stämmer helt eller delvis att skolledningen har förväntat sig högre betyg än vad som motsvarar kunskapen elev har. Baseras på svar från 717 respektive 583 betygsättande lärare.

Sex av tio lärare har under de senaste 12 månaderna varit utsatta för otillbörlig påverkan på betyg (diagram 30). Mest utsatta är lärare som arbetar i skolor med mycket hög kundorientering där tre av fyra lärare svarar att de har blivit utsatta för otillbörlig påverkan. Minst utsatta är lärare som arbetar i skolor som har mycket låg kundorientering. Dock är det fortfarande så att även en betydande del av dem blir utsatta, nämligen fyra av tio lärare.

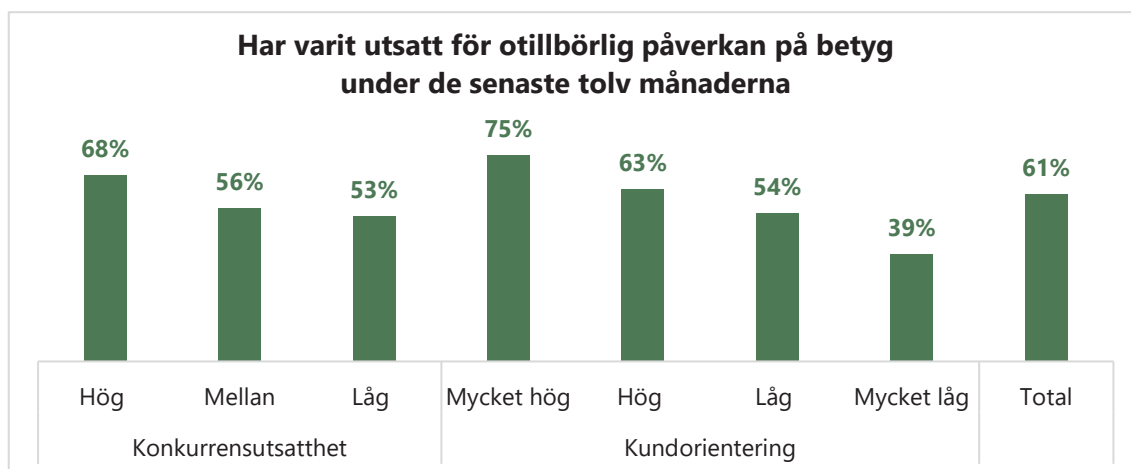

Diagram 30: Procentuell fördelning över de som har svarat att de har varit utsatta för otillbörlig påverkan på betyg under de senaste 12 månaderna uppdelat på konkurrensutsatthet och kundorientering. Baseras på svar från 682 till 709 respektive 556 till 578 svar.

Lärare är i varierande utsträckning utsatta för otillbörlig påverkan på betyg, både när det gäller vilka som utsätter dem och beroende på konkurrensutsatthet och kundorientering (diagram 31). Vanligast är elever försöker påverka betyg men även där finns det skillnader. Sju av tio lärare har varit med om att elever försöker påverka betyget jämfört med tre av tio lärare som arbetar i en skola med mycket låg kundorientering. Det näst vanligaste är att vårdnadshavare försöker påverka betygsättningen. I skolor med hög konkurrensutsatthet eller som arbetar i en skola med mycket hög kundorientering så svarar var tredje att vårdnadshavare har försökt påverka betyget under de senaste 12 månaderna.

Var tionde lärare har, oavsett kommunkonkurrens, haft en rektor som inom de senaste 12 månaderna har försökt att påverka deras betygsättning. Mer än var fjärde lärare som arbetar i en skola med mycket hög kundorientering har varit utsatt för påverkan av betyg från rektorn¹². Även om det förekommer att huvudmannen försöker påverka så är det betydligt ovanligare. Sju procent av lärarna i mycket hög kundorientering svarar att huvudmannen har försökt påverka betygsättningen.

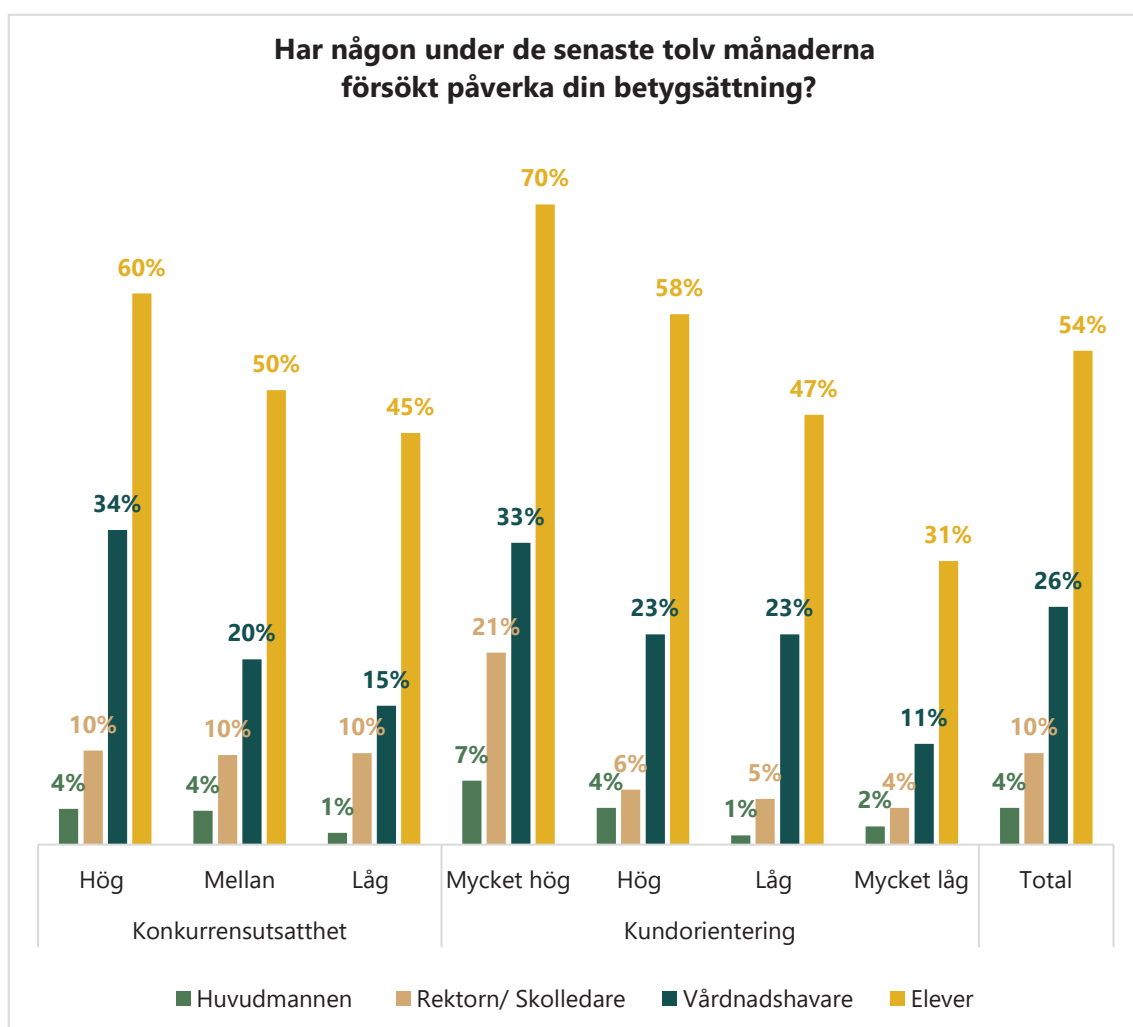

Diagram 31: Procentuell fördelning över de som har svarat att någon har försökt påverka deras betygsättning uppdelat på kommunkonkurrens och kundorientering. Baseras på svar från 682 till 709 respektive 556 till 578 svar.

¹² En fråga ställdes kring huruvida det var påverkan för högre eller lägre betyg. Eftersom endast tre lärare svarade att det var lägre betyg så presenteras inte resultatet för den frågan i rapporten.

Vårdnadshavares påverkan på betyg

I tabell 2 kan man utläsa att lärare i snitt har blivit utsatta fem gånger under de senaste 12 månaderna av otillbörlig påverkan på betyg av vårdnadshavare. Typvärdet är två vilket innebär att det är vanligast att man har blivit utsatt två gånger. Att det skiljer sig mellan medelvärdet och typvärdet beror på att det finns en stor spridning på hur många gånger man blir utsatt. Det finns vissa lärare som blir utsatta många gånger. De tio procent (P_{90}) som har blivit utsatta flest gånger är P_{90} -värdet tio gånger vilket innebär att de har blivit utsatta tio gånger eller fler.

Tabell 2: Deskriptiv beskrivning av hur många gånger har en vårdnadshavare försökt påverka betygsättning under de senaste 12 månaderna.

Antal försök att påverka betyg	Antal	P_{10}	Medelvärde	P_{90}	Typvärde
	178 gånger	1 gång	5 gånger	10 gånger	2 gånger

Sju av tio lärare svarar att vårdnadshavare har hotat att vidta åtgärder i samband med att de otillbörligt försöker påverka betyget (diagram 32). Mer än var femte svarar att de har varit utsatta för verbalt våld och var tionde har varit utsatta för en hotfull situation. 23 procent svarar "annat", och de vanligast förekommande svaren var aggressiva och hotfulla mejl och ifrågasättande av deras kompetens.

Diagram 32: Procentuell fördelning över de som har blivit utsatta på olika sätt i samband med deras försök att påverka betyget. Baserat på svar från 108 lärare.

De som har svarat att de blivit utsatta för att vårdnadshavare har hotat med någon åtgärd fick frågan vad det rör sig om för hot (diagram 33). Tre av fyra lärare svarar att det handlar om att vårdnadshavaren hotar med att de tänker gå vidare till rektorn. 58 procent svarar att vårdnadshavarna hotar att kontakta Skolinspektionen och 48 procent hotar att de ska byta skola för eleven. Var fjärde svarar att vårdnadshavaren ska ta det vidare till huvudmannen.

Du har svarat "hotat att vidta någon åtgärd", vad har det rört sig om för "hot"?

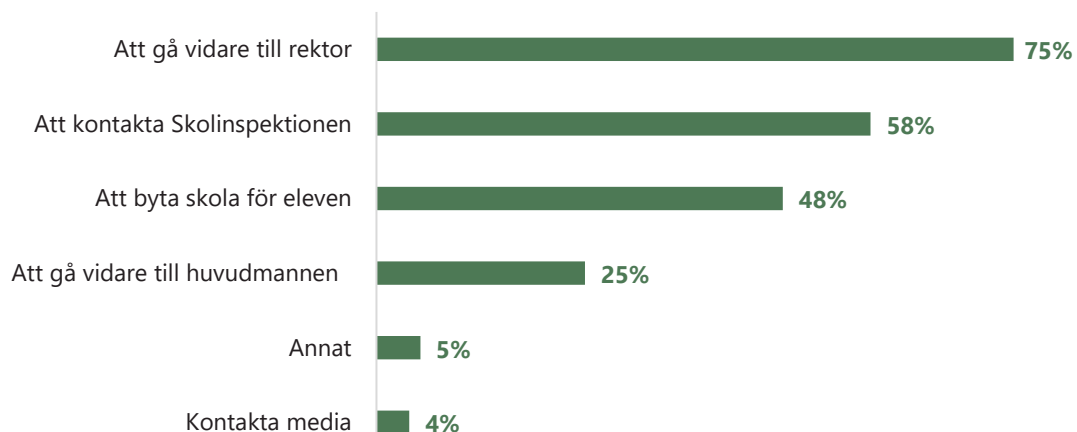

Diagram 33: Procentuell fördelning över vilka typer av hot vårdnadshavarna har uttryckt. Baseras på svar från 77 lärare.

Nästan var tionde vårdnadshavare har någon gång kontaktat sitt barns lärare för att ifrågasätta betygsättningen (diagram 34). Var femte vårdnadshavare med stark kundorientering svarar att de minst en gång har kontaktat sitt barns lärare för att ifrågasätta betygsättningen medan sju procent av de lärare som inte har någon kundorientering har gjort det.

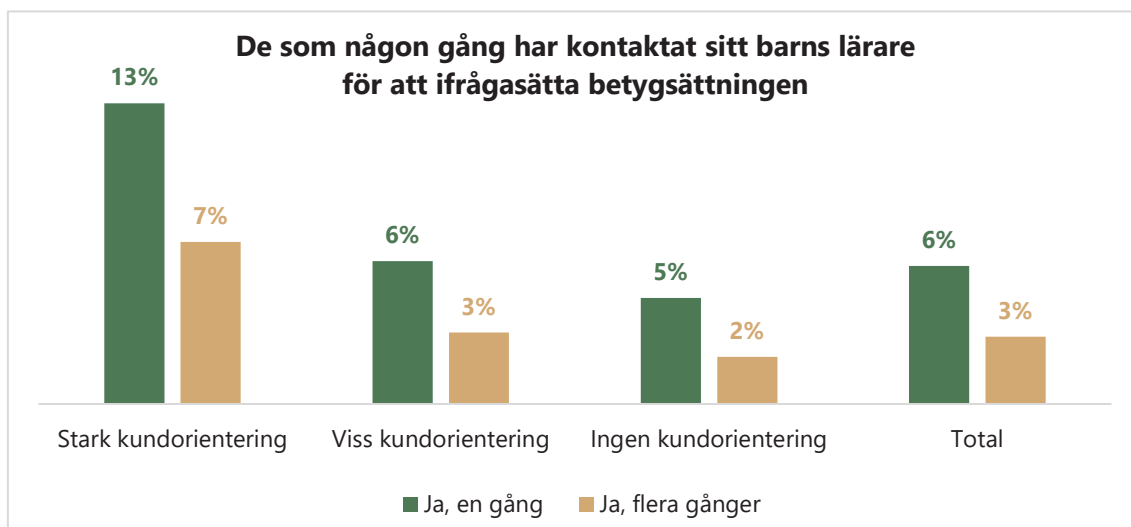

Diagram 34: Procentuell fördelning över de som har sagt att de minst en gång har kontaktat sitt barns lärare för att ifrågasätta betyget. Baserat på svar från 1264 vårdnadshavare.

Stöd från skollledning

Var tionde lärare svarar att de i mycket låg utsträckning eller inte alls får något stöd från rektorn när det gäller kontakten med vårdnadshavare (diagram 35). Minst stöd får de lärare som arbetar i en skola med mycket hög kundorientering. Där har nästan var femte svarar att de i mycket låg utsträckning eller inte alls får något stöd från rektorn när det gäller kontakten med vårdnadshavare. Majoriteten, 54 procent, av lärare som arbetar i en skola med mycket låg kundorientering svarar att de i mycket hög utsträckning får stöd från rektorn medan endast 15 procent av de som arbetar i en skola med mycket hög kundorientering svarar detta.

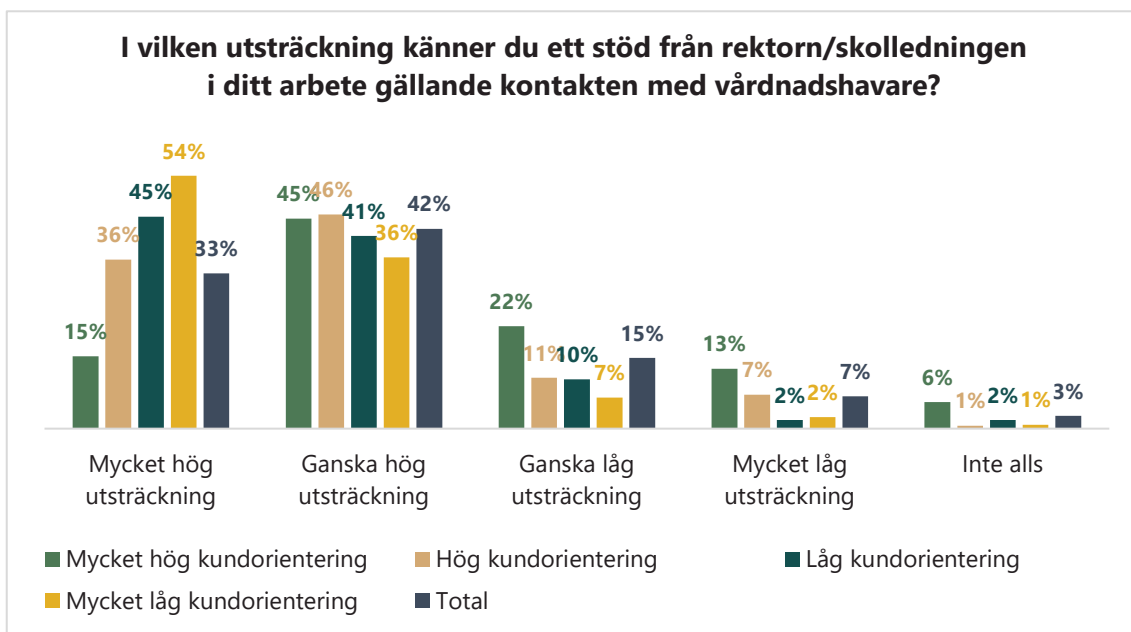

Diagram 35: Procentuell fördelning över i vilken utsträckning läraren upplever att de får stöd från rektorn i arbetet gällande kontakten med vårdnadshavare. Baserat på svar från 775 lärare för kundorientering och 989 lärare för totalen.

Diagram 36: Procentuell fördelning över i vilken utsträckning läraren upplever att de får stöd från rektorn i arbetet gällande när vårdnadshavare försöker påverka undervisningen på ett orimligt sätt. Baserat på svar från 276 lärare för kundorientering och 356 lärare för totalen.

Var tredje lärare svarar att de inte alls eller i ganska låg eller mycket låg utsträckning får stöd från rektorn när vårdnadshavare försöker påverka undervisningen på ett orimligt sätt (diagram 36). Endast var fjärde lärare svarar att de i mycket hög utsträckning får stöd. Dock är det betydligt vanligare att lärare i skolor som har låg eller mycket låg kundorientering får stöd av sin rektor jämfört med som arbetar i skolor med låg eller mycket låg kundorientering.

Majoriteten av lärare som arbetar i en skola med mycket eller ganska låg kundorientering svarar att de i mycket hög utsträckning får stöd av rektorn när vårdnadshavare försöker påverka betygsättningen (diagram 37). Betydligt färre, 19 procent, av lärarna som arbetar i en skola med mycket eller ganska hög kundorientering svarar detta. 23 procent av de som arbetar i en skola med mycket eller ganska hög kundorientering svarar att rektorn i mycket låg utsträckning eller inte alls ger stöd när vårdnadshavare försöker påverka betygsättning. Endast två procent av lärarna som arbetar i en skola med mycket eller ganska låg kundorientering svarar detta.

Diagram 37: Procentuell fördelning över i vilken utsträckning lärarna känner stöd från rektorn/skolledningen gällande när vårdnadshavare försöker påverka betygsättning uppdelat på kundorientering. Baserat på svar från 142 lärare för kundorientering och 185 lärare för totalen.

Konsekvenser

Majoriteten av lärare, 57 procent, svarar att det stämmer helt eller delvis vårdnadshavare har fått ett alltför stort utrymme att påverka skolans verksamhet (diagram 38). Mer än sju av tio lärare som arbetar i en skola med mycket hög kundorientering svarar detta jämfört med fyra av tio lärare som arbetar i en skola med mycket låg kundorientering.

68 procent av lärarna som arbetar i en skola med mycket hög kundorientering svarar att det stämmer helt eller delvis att det är otydligt vad vårdnadshavare ska få påverka i skolan (diagram 39). Motsvarande siffra för de lärare som arbetar i en skola med mycket låg kundorientering är 36 procent. Åtta av tio lärare svarar att det stämmer helt eller delvis att det borde bli tydligare vad vårdnadshavare ska få påverka i skolan.

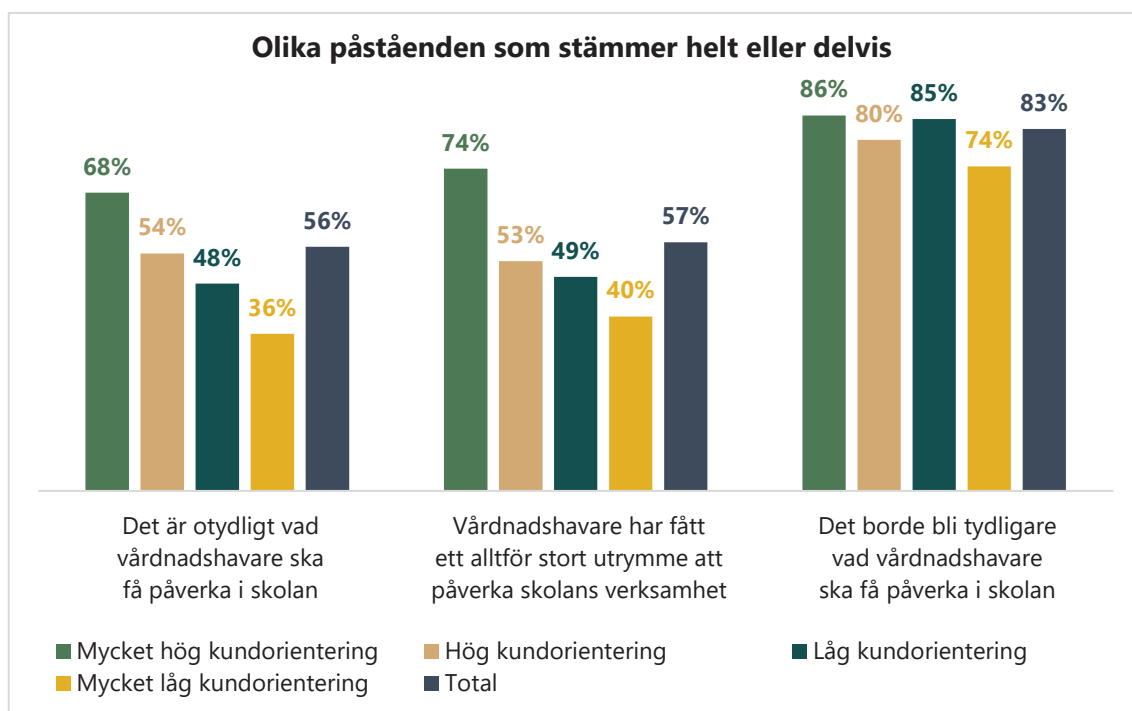

Diagram 38: Procentuell fördelning över de som har svarat stämmer helt eller delvis på respektive påstående uppdelat på kundorientering. Baserat på svar från 788 till 791 svar gällande kundorientering och 1004 till 1009 svar på totalen.

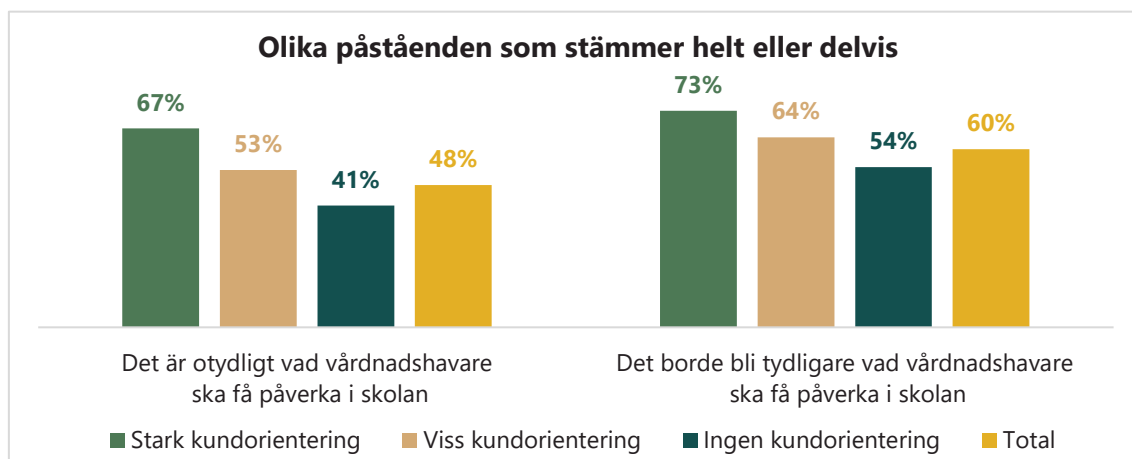

Diagram 39: Procentuell fördelning över de som svarar att påståendena helt eller delvis stämmer uppdelat på kundsyn. Baserat på svar från 1293 respektive 1369 vårdnadshavare.

Även vårdnadshavarna svarar i hög utsträckning att det stämmer helt eller delvis att det är otydligt vad vårdnadshavare ska få påverka. Majoriteten av de som har stark eller viss kundorientering svarar att det stämmer helt eller delvis att det är otydligt vad vårdnadshavare ska få påverka. Medan det är fyra av tio vårdnadshavare utan kundorientering som svarar detta. Sex av tio vårdnadshavare svarar att det borde bli tydligare vad vårdnadshavare ska få påverka i skolan. Sju av tio vårdnadshavare med stark kundorientering svarar detta.

Majoriteten av lärare, förutom de som arbetar i skolor med mycket hög kundorientering, svarar att det stämmer helt att de känner att de har handlingsutrymme att själva bestämma över deras undervisning (diagram 40). Var tionde lärare som arbetar i en skola med mycket hög kundorientering svarar att det helt eller delvis inte stämmer att de känner att de har handlingsutrymme att själva bestämma över deras undervisning. För samtliga lärare så är denna siffra var tjugonde lärare.

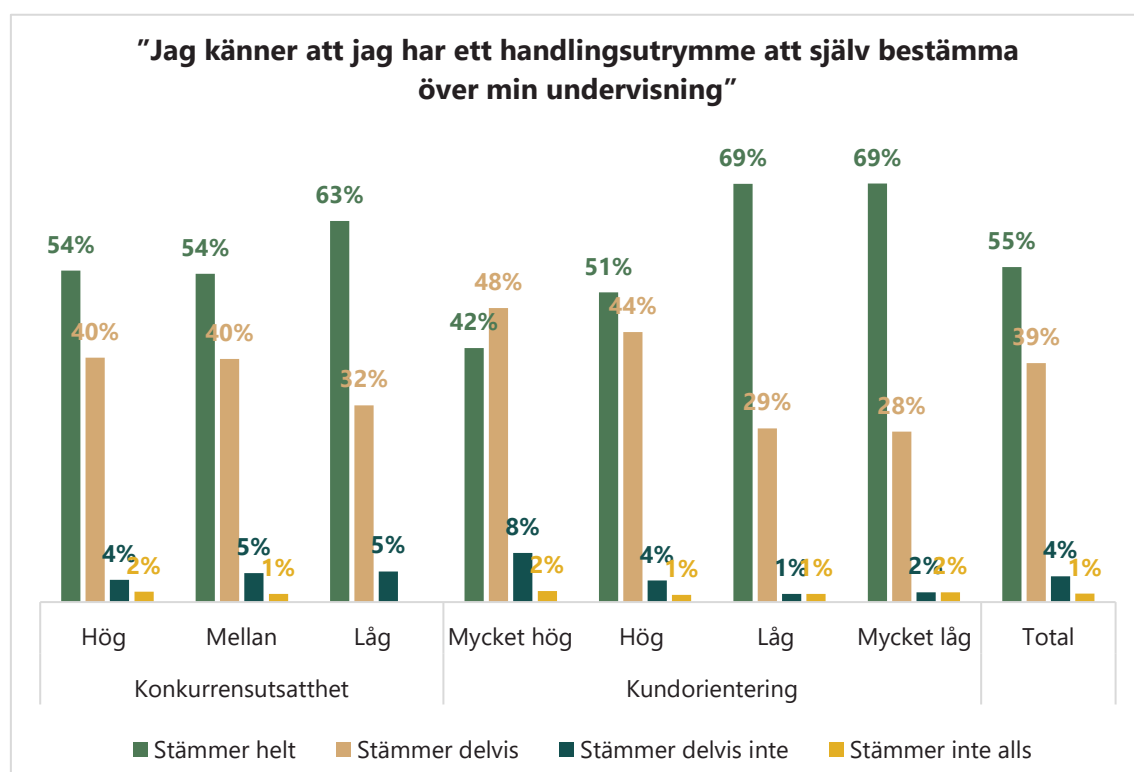

Diagram 40: Procentuell fördelning över huruvida man instämmer i påståendet gällande om man känner att man har handlingsutrymme att själv bestämma över sin undervisning. Baserat på 1010 respektive 791 lärare.

Sex av tio lärare svarar att det ökar arbetsbelastningen när vårdnadshavare försöker påverka deras arbete på ett orimligt sätt (diagram 41). Majoriteten, 59 respektive 53 procent, svarar att de har känt sig stressade och otillräckliga. Nästan var fjärde lärare svarar att de allvarligt har övervägt att sluta som lärare på grund av detta. Var tionde lärare svarar att det skapar konflikter med elever och var femte svarar att det skapar konflikter med vårdnadshavare.

Oavsett typ av konsekvens så upplever en större andel lärare som arbetar i skolor med mycket hög kundorientering detta jämfört med de som arbetar i skolor med mycket låg kundorientering. Exempelvis så svarar var tredje lärare i skolor med mycket hög kundorientering att de allvarligt har övervägt att sluta arbeta som lärare jämfört med 15 procent av de lärare som arbetar i en skola med mycket låg kundorientering har allvarligt övervägt. Det är också betydligt fler av de som arbetar i en skola med mycket låg kundorientering (19 procent jämfört med 6 procent) som svarar att det inte leder till några konsekvenser alls.

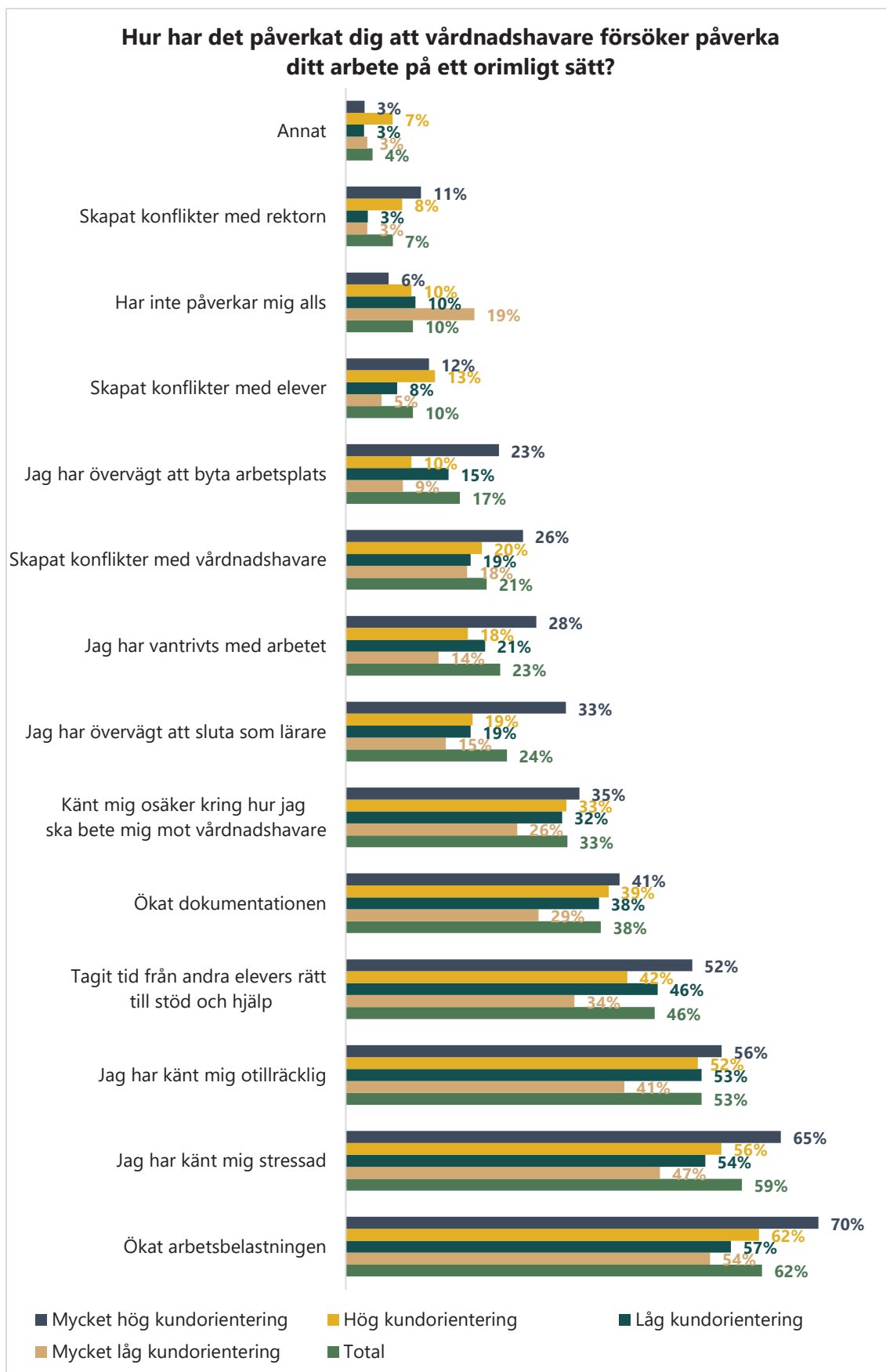

Diagram 41: Procentuell fördelning över hur det påverkar att vårdnadshavare försöker påverka på ett orimligt sätt uppdelat på kundorientering.

Slutsatser

När skolan kommunaliserades och valfrihetsreformerna genomfördes så ledde detta till en ökad valfrihet, konkurrens mellan skolor och en elevpeng (SOU, 2022:53; Fredriksson, 2010; Statskontoret, 2013). Reformerna har gjort att Sveriges skolsystem är ett av världens mest marknadsrerade system. Resultatet i denna rapport visar tydligt att detta får stora negativa konsekvenser för både eleverna och lärarna. I de kommuner där skolorna har en hög kommunkonkurrens och där det finns en hög kundorientering upplever lärarna betydligt mer påtryckningar på betyg-sättning och undervisning samt orimliga krav från vårdnadshavare, elever, rektorer och skolledare.

Vårdnadshavare som kunder

Konkurrensen mellan skolor och skolpengssystemet bidrar till att vårdnadshavarna både kan börja ses som kunder men också att de själva börjar se sig som kunder. Detta blir tydligt i både undersökningen med lärarna och vårdnadshavarna. Fyra av tio lärare svarar att de upplever att elever/vårdnadshavare ser sig själva som kunder. För lärare som arbetar i en skola med mycket hög kundorientering är den siffran sex av tio. Även i skolor med hög kommunkonkurrens så svarar fler lärare (43 procent) att vårdnadshavare/elever ser sig själva som kunder om man jämför med skolor med låg kommunkonkurrens där endast 22 procent svarar detta. 30 procent av vårdnadshavarna svarar att det stämmer helt eller delvis att de ser sig själva och sina barn som kunder i skolan.

59 procent av vårdnadshavarna med stark kundorientering svarar att det stämmer helt eller delvis att de är beredda att byta skola åt sitt barn om läraren inte tillmötesgår deras önskemål. Det stärker idén om att om inte lärarna/skolan tillgodose ens önskemål så tar man sin skolpeng och går. Det kan ju i vissa fall vara helt rimligt om det handlar om krav som ligger inom lärarens yrkesutövning eller att det handlar om saker som läraren kan tillgodose. Men resultatet visar snarare att det handlar om situationer där vårdnadshavarna ställer orimliga krav.

Relationen mellan skola och vårdnadshavare

Relationen mellan läraren och elevens vårdnadshavare är viktig eftersom den kan stärka elevens lärande. Föräldrasamverkan är lagstiftad och det finns reglerat både i skollag (SFS, 2010:800) och läroplaner (Skolverket, 2022) att vårdnadshavare ska involveras. De flesta lärare vill att vårdnadshavaren engagerar sig i skolarbetet och vissa menar att det mest problematiska är när vårdnadshavarna inte engagerar sig. Då drabbas eleven negativt.

Det har dock skett en förskjutning i engagemanget. Det ställs högre krav på att läraren ska fokusera på det enskilda barnets behov och vårdnadshavarna kräver mer fortlöpande information om hur det går för barnet. I skollagen står det att ett utvecklingssamtal ska hållas minst en gång per läsår. Resultatet visar dock att var tionde vårdnadshavare och var fjärde vårdnadshavare med stark kundorientering vill ha en uppdatering någon eller några dagar i veckan. Detta trots att barnet inte har något problem eller att de riskerar att inte klara kunskapsmålen.

Majoriteten av vårdnadshavare förväntar sig också att lärare ska vara väldigt tillgängliga. De anser att läraren på arbetstid ska svara inom en dag eller snabbare. Även utanför arbetstid förväntar sig vissa vårdnadshavare att läraren ska vara tillgänglig och var tionde lärare har blivit tillrättavisad på grund av att de inte har svarat på kvällar eller helger.

Vårdnadshavarna ser bara sitt eget barn

Förskjutningen i engagemanget för sitt eget barn blir tydligt i resultatet när man ser till huruvida vårdnadshavarna tycker att läraren ska fokusera på klassens bästa eller det enskilda barnets bästa. Till exempel svarar var femte vårdnadshavare och var tredje vårdnadshavare med stark kundorientering att det delvis inte eller inte alls stämmer att det är viktigt att läraren utgår ifrån hela klassens bästa och inte enstaka elevers bästa.

Var tionde lärare som arbetar i en skola i en högt konkurrensutsatt kommun eller som arbetar i en skola med mycket hög kundorientering svarar att de flesta vårdnadshavare anser att undervisningen ska vara anpassad på ett orimligt sätt just efter deras barn. 29 procent av vårdnadshavare med stark kundorientering svarar också att de anser att de ska få påverka att deras barn ska få individuell undervisning.

Även om det i en utopi skulle vara fantastiskt att undervisningen skulle kunna vara individuellt anpassad efter varje barn så ser inte verkligheten ut så. Läraren har oftast 20–30 andra elever som de också måste ta hand om så individuell undervisning är inte möjlig. Det blir tydligt i resultatet att vårdnadshavarna glömmer bort att läraren måste se till hela klassen och inte bara till ett enskilt barn samt att resurserna är begränsade.

Bristen på resurser ökar risken för konflikt

Vårdnadshavare vill såklart sitt barns bästa och läraren vill såklart det bästa för eleverna. Problemet kan uppstå om vårdnadshavarna anser att deras barn ska ha mer eller annat stöd än vad skolan bedömer är möjligt. I vissa av fall så håller dock läraren med vårdnadshavarna om att eleven är i mer behov av stöd än vad hen får. Flera av våra undersökningar visar att lärare anser att det är ett problem att de barn som är i behov av särskilt stöd inte får det stöd de behöver och enligt lag har rätt till. Exempelvis visar en undersökning av Sveriges Lärare att i en genomsnittlig klass så har fem elever extra anpassningar, två elever särskilt stöd men det är också två elever som är i behov av särskilt stöd men som inte får det (Sveriges Lärare, 2023). Sämst ser det ut i förskoleklass, där särskilt stöd endast ges till fyra av de tio elever som är i behov av det.

Denna diskrepans är en grogrund för konflikter och skapar frustration både hos lärare och vårdnadshavarna. Lärarna hamnar då i kläm eftersom de inte kan påverka skolans resurser. Stat och huvudmän måste ta ansvar för detta och se till att skolan har de resurser de behöver. Tyvärr ser vi ju en omvänd situation just nu när det sker nedskärningar i många kommuner. Detta kommer få allvarliga konsekvenser om politiker inom stat och kommun inte tar sitt förnuft tillfånga och ser till att skolorna får de resurser de behöver för att kunna följa läroplaner och skollag.

Vårdnadshavarna vill påverka saker de inte ska få påverka

Även om det kan finnas en frustration hos vissa vårdnadshavare som märker att deras barn inte får det stöd som de anser att barnet behöver så är det viktigt att komma ihåg att beslutet om att en elev ska få särskilt stöd, extra anpassningar eller en stöd-/resursperson inte ligger på vårdnadshavaren. Självklart ska vårdnadshavare vara involverade i detta men beslutet måste fattas av professionen med samarbete med elevhälsan. Ändock visar resultatet att fyra av tio vårdnadshavare med stark kundorientering tycker att de ska få påverka huruvida deras barn ska få särskilt stöd eller en stöd-/resursperson.

Problemet är att vårdnadshavaren omöjligen kan veta exakt vad som är bäst för barnet i klassrummet. Situationen hemma och i klassrummet kan se väldigt olika ut och läraren är den som är

expert på undervisning. Mer än var fjärde lärare svarar att konsekvensen när vårdnadshavarna vill bestämma är att det försvårar lärarens möjlighet att ge vårdnadshavarens barn rätt stöd och hjälp.

Ungefär sex av tio lärare svarar också att det stämmer helt eller delvis att vårdnadshavare har fått alltför stort utrymme att påverka skolans verksamhet. Detta stärks av resultatet i vårdnadshavareundersökningen som visar att vissa vårdnadshavare vill påverka vilka lektioner som barnet ska gå på, schemat, antal läxor och undervisningens arbetssätt. Detta är saker som vårdnadshavaren inte kan påverka både på grund av läroplaner och skollagen men också att det blir organisatoriskt omöjligt om skolan ska rätta sig efter allas viljor.

Vissa vårdnadshavare har missförstått skolans uppdrag

De allra flesta vårdnadshavare har en respekt för att lärarna är de som är experter på undervisning och vill att det är lärarna som ska bestämma hur detta görs. Men det finns en grupp vårdnadshavare med stark kundorientering som har missförstått skolans uppdrag.

Enligt läroplaner och skollag är skolans uppdrag att främja lärande och förbereda eleverna för att leva och verka i samhället. Ingenstans står det att skolans uppdrag är att vara en serviceinrättning för vårdnadshavarna. Likväl svarar 71 procent av vårdnadshavare med stark kundorientering att det stämmer helt eller delvis att skolan generellt borde vara mer serviceinriktad och 18 procent svarar att det stämmer helt eller delvis att det hör till lärarens ansvar att påminna om barnets kommande aktiviteter utanför skoltid.

Otydligt kring vårdnadshavares påverkan och inflytande

Resultatet visar att både lärare och vårdnadshavare upplever att det finns otydligheter i vad vårdnadshavare ska få påverka. I skollag och läroplaner är det dock luddigt beskrivet hur mycket vårdnadshavare ska få påverka. Exempelvis står det i Läroplan (Lrg22) "Läraren ska med utgångspunkt i föräldrarnas önskemål fortlöpande informera elever och hem om studieresultat och utvecklingsbehov" och "Alla som arbetar i skolan ska samarbeta med elevens vårdnadshavare så att man tillsammans kan utveckla skolans innehåll och verksamhet". I skollagen står det "Vårdnadshavare (...) ska erbjudas möjlighet till inflytande över utbildningen".

Detta öppnar upp för att vårdnadshavare kan tro att de kan påverka allt från särskilt stöd till vilka lektioner deras barn ska gå på till vilka läromedel som ska användas. Det har blivit ett systemfel när gemene man anser sig vara kompetent nog att fatta beslut som egentligen ska ligga på lärarprofessionen.

Skollag och läroplaner behöver därför korrigeras. Skollag och läroplaner ska vara skrivna på ett sådant sätt att det framgår att det är professionen som avgör hur samarbetet med vårdnadshavarna ska se ut. Ord som "önskemål", "påverka" och "inflytande" är ord som inte ska förekomma i skrivningarna.

Otillbörlig påverkan på betyg

Att sätta betyg är en myndighetsutövning vilket innebär att det till och med kan vara straffbart att försöka påverka betygsättningen. Resultatet visar att sex av tio lärare har under de senaste tolv månaderna blivit utsatta för försök till påverkan på betyg. Hela tre av fyra lärare som arbetar i en skola med mycket hög kundorientering har varit med om detta jämfört med fyra av tio lärare som arbetar i en skola med mycket låg kundorientering. Det finns även skillnader när det

gäller konkurrensutsatthet där 68 procent av dem som arbetar i en skola med hög konkurrensutsatthet har varit utsatta jämfört med 53 procent av lärarna i en skola som ligger i en lågt konkurrensutsatt kommun.

Om man jämför dessa siffror med tidigare undersökningar så kan vi med största sannolikhet se en ökning. 2011 svarade 76 procent av lärarna i konkurrensutsatta kommuner och 60 procent i icke konkurrensutsatta kommuner att de *någon gång* hade blivit utsatta för att någon hade försökt påverka betyg. Det innebär att det endast skiljer sig åtta respektive sju procent mellan de som har svarat att de har blivit utsatta de senaste 12 månaderna och de som har svarat att de någon gång under hela deras yrkesliv har blivit utsatta.

Oacceptabelt beteende hos vissa vårdnadshavare

Ibland går vårdnadshavare över gränsen för vad som kan uppfattas som acceptabelt beteende. Att utsätta lärare för otillbörlig påverkan på betyg är oacceptabelt precis som att utsätta lärare för hot och våld om man inte får sin vilja igenom.

Var fjärde lärare och var tredje lärare som arbetar i skolor med mycket hög kundorientering svarar att vårdnadshavare har försökt att påverka deras barns betyg under de senaste 12 månaderna. Var tionde vårdnadshavare (var femte av de som har stark kundorientering) svarade att de har kontaktat deras barns lärare för att ifrågasätta betyget. Mer än var femte lärare hade vid påverkan av betyg blivit utsatta för verbalt våld och var tionde för en hotfull situation. För påverkan av undervisning var dessa siffror högre, nämligen 31 procent respektive 15 procent. Nästan var tionde lärare hade också blivit utsatt för smutskastning i sociala medier.

På skolorna ska det finnas en nolltolerans för sådant beteende. Lärare ska inte själva riskera att hamna i hotfulla situationer med en vårdnadshavare och om det finns risk för hot och våld ska läraren inte ta samtalet själv. Därför behöver svåra samtal med vårdnadshavare riskbedömas. Hot och våld från vårdnadshavare ska alltid polisanmälas. Huvudmannen ska besluta om tillträdesförbud om vårdnadshavare orsakar arbetsmiljöproblem.

Stora negativa konsekvenser för lärarna

Vårdnadshavarnas orimliga krav och försök till påverkan får flera negativa konsekvenser för lärarna. Lärare som arbetar i skolor med mycket hög kundorientering upplever i högre utsträckning negativa konsekvenser. Till exempel så svarar sex av tio lärare att det gör att arbetsbelastningen ökar medan sju av tio lärare som arbetar i en mycket högt kundorienterad skola svarar detta. Majoriteten av lärare svarar att det gör att de känner sig stressade och otillräckliga. Det skapar också konflikter med vårdnadshavare, elever och rektorer.

Det innebär att nästan var fjärde lärare har övervägt att sluta som lärare. Sverige har inte råd att förlora fler behöriga lärare eftersom det redan är lärarbrist. Vi behöver se till att lärarna får en dräglig arbetsmiljö och förutsättningar att sköta sitt arbete. Detta är både statens och huvudmannens ansvar. Arbetsmiljölagen gäller även i skolor!

Vårdnadshavarna förstör för eleverna

När vårdnadshavarna kräver saker eller försöker påverka betyg och undervisning så får det konsekvenser för både vårdnadshavarnas barn, de andra eleverna och samhället. Sex av tio lärare svarar att det drabbar andra elever i klassen negativt när vårdnadshavare anser att undervisningen, på ett orimligt sätt, ska vara anpassad just efter deras barn. Fyra av tio tycker att det

minskar kvaliteten på undervisningen och mer än var fjärde svarar att det också försvårar deras möjligheter att ge vårdnadshavarnas barn rätt stöd och hjälp. Så inte nog med att det drabbar andra elever negativt utan också deras egna barn får det svårare i skolan. Vårdnadshavarna skjuter sig därför själva i foten genom att bete sig på detta sätt.

Skolledningens viktiga roll ur ett dubbelt perspektiv

Skolledningen har en central roll både när det kommer till kundifieringen av skolan, påtryckning av betyg och för hur lärarna upplever vårdnadshavarnas krav. Man kan tycka att det vore en självklarhet att skolledarna står på lärarnas sida och hjälper dem när det gäller påtryckningar från vårdnadshavare.

Tyvärr visar resultatet att skolledningen i vissa fall inte bara struntar i att stötta lärarna när vårdnadshavarna ställer orimliga krav och försöker påverka undervisning och betygsättning utan också att de själva på olika sätt försöker påverka lärarna på ett orimligt sätt. Mer än var tredje lärare i skolor med mycket hög kundorientering svarar att det helt eller delvis stämmer att skolledningen förväntar sig att lärarna sätter högre betyg än vad som motsvarar de kunskaper som eleven har. Var femte lärare i skolor med mycket hög kundorientering svarar dessutom att rektorn/skolledningen har försökt påverka deras betygsättning de senaste 12 månaderna.

Att skolledningen trycker på och försöker påverka betygsättningen till det bättre ser vi som ett symptom på marknadsskolan och något som driver på betygsinflationen. Detta är något som omgående måste sluta ske. Skolledarna har dessutom enligt lag ett arbetsmiljöansvar och i det ansvaret så ingår också arbetet mot otillbörlig påverkan.

De behöver därför ta fram rutiner som beskriver hur hot och våld ska hanteras samt att dessa risker ska utredas och följas upp årligen. Det är också viktigt att de är tydliga med vårdnadshavare och elever vad som gäller med kommunikation med läraren samt att det inte är accepterat att bete sig hotfullt eller våldsamt mot lärare eller att ställa orimliga krav.

Huvudmännen måste ta ansvar för att minska kundbeteendet

Huvudmännen har en viktig roll att spela för att minska kundifieringen i skolan. Det handlar dels om sin egen inställning till vårdnadshavare och elever som kunder, dels vilka gränser de väljer att sätta för elever och vårdnadshavare i denna fråga. När huvudmännen ser elever och vårdnadshavare som kunder så medför det negativa konsekvenser.

Var fjärde lärare som arbetar i en skola med mycket hög kundorientering svarar att deras huvudman har försökt att påverka deras undervisning på ett orimligt sätt under de senaste tolv månaderna. Att huvudmannen försöker påverka betyg är inte lika vanligt som att skolledning försöker det men sju procent av de som arbetar i en skola med mycket hög kundorientering har svarat att det har skett under de senaste 12 månaderna.

Att huvudmännen betar sig på detta sätt är under all kritik och det ska inte förekomma. Huvudmännen måste börja titta på de negativa konsekvenser det ger när skolan är starkt kundorienterad. Det påverkar inte bara lärarnas arbetsmiljö negativt utan det påverkar också eleverna negativt och bidrar till betygsinflation samt kunskapsstapp hos eleverna. Huvudmännen bör tydligt klargöra vilka rättigheter och skyldigheter elever och vårdnadshavare har och vilka riktlinjer som gäller gällande kommunikation och samverkan.

Ett storstadsfenomen?

Vissa skulle kunna hävda att kundorientering är ett storstadsfenomen som medelklassen ägnar sig åt. I vår undersökning ingår 210 kommuner från hela landet både från storstad och landsbygd. Vi har gjort analyser både på elevernas socioekonomi och undersökt kopplingen mellan kundorientering och konkurrensutsatthet. Det vi kan se är att skolan inte nödvändigtvis ligger i en konkurrensutsatt kommun om det är en skola som har en mycket hög kundorientering. Det finns också skolor som ligger i en lågt konkurrensutsatt kommun men som har mycket hög kundorientering. Vi kan också se att trots att vinstdrivande skolor i högre grad än kommunala och icke vinstdrivande skolor så har även dessa verksamheter också skolor som har en mycket hög kundorientering.

Tolkningen av detta är att hög kundorientering finns både på kommunala och fristående skolor, i storstad och på landsbygd, både som ligger i en kommun som har en hög konkurrensutsatthet och som har låg konkurrensutsatthet samt som har elever med olika socioekonomisk bakgrund. Det går alltså inte att säga att detta är ett storstadsfenomen. Snarare tycks kundorienteringen vara ett fenomen som växer fram på olika sätt, i olika delar av skolväsendet och som drivs av en komplex sammansättning av faktorer.

Skolan, en plats för kunskap eller service?

Resultatet visar att det inte är ovanligt att vårdnadshavare kräver saker som ligger utanför lärarnas yrkesutövning och sådant som de inte rimligen kan tillgodose. Det finns också en grupp vårdnadshavare med stark kundorientering som vill att skolan ska vara mer serviceinriktad och att de ska få påverka saker som hör till lärarens uppgift.

Har Sverige verkligen råd att låta en välutbildad yrkeskår ägna sig åt sådant som egentligen är vårdnadshavarnas uppgift? Är skolan till för att lära elever viktig kunskap eller är den till för att ”serva” dessa vårdnadshavare? Anser resterande vårdnadshavare som inte har detta kundorientering att det är okej att deras barn drabbas negativt för att vårdnadshavare med stark kundorientering ska ha sin vilja igenom?

Om svaret på dessa frågor är nej så behöver vi vända den utvecklingen som har skett. Lärarna behöver få ägna sig åt sitt kärnuppdrag, nämligen undervisning, annars kommer Sverige tappa betydligt mer som kunskapsnation. Så nu är det upp till stat och huvudmän att bestämma sig för om skolan ska vara en plats för kunskapsinhämtning eller en serviceinstans där lärarna ska ägna tiden åt att passa upp på vårdnadshavarna.

Sveriges Lärares krav

Resultatet i denna rapport visar på de negativa konsekvenserna som marknadsskolan får med ökad konkurrens mellan skolor och att vårdnadshavare och elever börjar ses som kunder. Bristen på resurser är en grogrund för ökat missnöje från vårdnadshavare. Både stat och huvudmän måste ta sitt ansvar för att förbättra situationen i skolan. Huvudmannen är enligt lag alltid ansvarig för arbetsmiljön i skolan men staten måste också skapa förutsättningar för det förebyggande arbetet bland annat genom lagstiftning och resursförstärkning.

Våra krav på stat och huvudmän

- ✓ **Vinst-och marknadsskola ska fasas ut** och till dess detta är genomfört ska eventuell vinst återinvesteras i verksamheten. Aktiebolag är inte en långsiktigt hållbar driftsform för att driva skolverksamhet.
- ✓ **Skollag och läroplaner måste skrivas om så det blir tydligt att det är professionen som avgör hur samarbetet med vårdnadshavarna ska se ut.** Självklart ska samverkan mellan vårdnadshavare och lärare ske eftersom förtroendefulla relationer är viktiga för elevens lärande. Men som skollag och läroplaner nu är skrivna så får vårdnadshavarna ett oproportionerligt utrymme att kunna påverka utbildningen. Detta får, som resultatet visar, inte bara konsekvenser för vårdnadshavarnas barn utan även de andra barnen i klassen. Formuleringar som "önskemål" och "rätt till inflytande" och "påverkan" gör att vårdnadshavarna får en orimlig förväntan kring vad de ska få påverka. Dessa behov bör därför tas bort i skrivningarna i både skollag och i läroplaner.
- ✓ **Huvudmän måste ta sitt ansvar när det kommer till att minska kundorienteringen i skolorna.** Det ska finnas tydliga riktlinjer kring hur och när kommunikation med vårdnadshavare ska ske. Huvudmännen måste vara tydliga gentemot vårdnadshavarna att skolan inte är en serviceinrättning och att hot, våld och påtryckningar mot lärare gällande undervisning och betyg inte är tillåtna. Huvudmännen ska också vara tydliga gentemot skolledningen att de inte accepterar att skolledarna försöker påverka betygssättningen.
- ✓ **Elever som är i behov av stöd måste få det.** När alla elever får det stöd de behöver och får de bästa förutsättningarna för att må bra i skolan ökar vi också studieron för alla elever. Detta minskar också konfliktytan mellan lärare och vårdnadshavare. Huvudmännen måste säkerställa att alla skolor har tillgång till en väl utbyggd elevhälsa med speciallärare, specialpedagoger, skolkuratorer, skolpsykologer och andra kompetenser. Staten måste också ta sitt ansvar och skjuta till pengar så att skolorna kan genomföra sitt uppdrag och följa skollagen.

Metodbeskrivning

Denna rapport baseras på svar från två olika undersökningar. En enkätundersökning med lärare och en enkätundersökning med vårdnadshavare.

Enkätundersökning med lärare

Denna undersökning är gjord inom ramen för Sveriges Lärares medlemspanel. Medlemspanelen skiljer sig från andra webbpaneler på flera viktiga sätt, vilket ökar kvaliteten på uppgifterna och deras representativitet. Utöver detta har ett tilläggsurval gjorts för att kunna göra mer djupgående analyser. Nedan ges först en generell beskrivning av medlemspanelen. Därefter redovisas specifika uppgifter för den här undersökningen.

Medlemspanelens urvalsram och representativitet

Sveriges Lärares medlemspanel skiljer sig från många andra webbpaneler på följande sätt.

För det första är medlemspanelen inte en så kallad självrekryterande panel. Till en självrekryterande panel anmäler individen att den vill delta i undersökningar. I en självrekryterande modell har inte alla personer i den egentliga urvalsramen (den population man vill beskriva med undersökningen) samma sannolikhet att kunna ingå i urvalet – det är ju bara de som sökt upp och hittat anmälningssidan till panelen som ingår i den slutliga panelen. Detta kan innebära att personer som aktivt söker sig till panelen har vissa egenskaper som de som inte söker sig till panelen saknar, vilket kan påverka undersökningsresultatens tillförlitlighet och representativitet.

Vid rekryteringen till Sveriges Lärares medlemspanel tillfrågas i stället samtliga medlemmar om de vill ställa upp. Det innebär att alla personer i urvalsramen (förbundets medlemmar) initialt har samma sannolikhet att ingå i panelen. Det finns fortfarande ett selektionsproblem även med detta rekryteringssätt, då olika personer kan vara olika benägna att tacka ja till inbjudan. Men det problemet fanns också med den historiskt vanliga enkäten via brev på posten: vissa är mer benägna än andra att svara. Rekryteringsförfarandet minskar skevheten som uppstår i en självrekryterande panel genom att alla individer i urvalsramen kontaktas med samma förfrågan.

För det andra har Sveriges Lärare, via sitt medlemsregister, full kunskap om hur medlemspanelens urvalsram ser ut, och mer detaljerade uppgifter än vad till exempel vissa undersökningsföretag med självrekryterade paneler kan ha. Uppgifterna kan dessutom kopplas samman med vissa offentliga uppgifter om skolor, lärare och elever i Skolverkets databaser. Detta innebär att Sveriges Lärare redan vid upprättandet av panelen kan avgöra hur representativ medlemspanelen är i förhållande till urvalsramen. Tillsammans med en analys av en specifik undersöknings svarsfrekvenser, kan vi dessutom avgöra hur representativa resultaten är. Vid behov kan också resultaten viktas.

För det tredje görs alltid obundna slumpmässiga urval inom medlemspanelen som ett led i att minska den eventuella effekten av selektionsproblemet som beskrivs ovan. Det vill säga, en individ som tackat ja till att delta i undersökningar kan aldrig veta – eller påverka – vilka undersökningar densamme inbjuds att delta i.¹³

¹³ Vidare läsning: Gøritz, A. S. & Neumann, B. P. (2016). The longitudinal effects of incentives on response quantity in online panels. *Translational Issues in Psychological Science*, (2) s.163–173; Martinsson, J. & Andreasson, M. (2013). *Olika metoder – lika resultat?* Göteborg: Göteborgs universitet; Wang, W. et al. (2014). Forecasting elections with non-representative polls. *International Journal of Forecasting*, (31) nr 3 s.980–991; Couper, M. P. (2011). The future of modes of data collection. *Public Opinion Quarterly*, (75) nr 5 s.889–908; Yeager, D. S. et al. (2011) Comparing the accuracy of rdd telephone surveys and internet surveys conducted with probability and non-probability samples. *Public Opinion Quarterly*, (75) nr 4 s.709–747.

Medlemspanelen och riksrepresentativitet

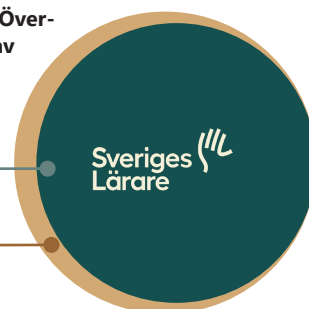
Medlemspanelens urvalsram är Sveriges Lärares medlemmar. I och med att alla Sveriges lärare och studie- och yrkesvägledare inte är medlemmar i Sveriges Lärare kan inte resultat av undersökningar gjorda i medlemspanelen per automatik generaliseras till hela landets lärarkår. Med detta sagt är det ändå viktigt att påpeka att en mycket stor andel av landets legitimerade och behöriga lärare och studie- och yrkesvägledare är medlemmar i Sveriges Lärare.

Därför är överlappningen av de två urvalsramarna stor (se figur M1) samt att de liknar varandra i mycket stor utsträckning. Till exempel är mått som medelålder och andel individer i fristående skolor helt överensstämmande mellan de båda urvalsramarna.

Figur M1: Överlappning av urvalsramar

Medlemmar

Icke medlemmar

Urval och svarsfrekvens till denna undersökning

Målgruppen för den här undersökningen var lärare som arbetar i förskoleklass, grundskolan årskurs 1–9 samt gymnasieskolan.

Det slutgiltiga nettourvalet och svarsfrekvensen framgår av tabell M2.

Tabell M2: Urval och svarsfrekvens	Antal	Andel
Bruttourval	2055	100%
Felaktiga kontaktuppgifter	5	0%
Ej i målgrupp	2	0%
Nettourval	2048	100% (99,7%)
Antal svarande	1128	
Antal fullföljda	1070	
Svarsfrekvens beräknat på nettourval		55%

Datainsamling

Datainsamlingen genomfördes under perioden 6–20 mars 2023.

Totalt skickades tre påminnelser.

Enkätundersökning med vårdnadshavare

Kantar Public genomförde datainsamlingen gällande enkätundersökningen där vårdnadshavare till barn som går i förskoleklass, grundskolan årskurs 1–9 samt gymnasieskolan var målgrupp.

Enkäten var webbaserad och besvarades av 1550 vårdnadshavare med en svarsfrekvens på 27 procent. Datainsamling genomfördes mellan 28 mars och 3 april 2023.

Variabelbeskrivningar

Konkurrensutsatthet

Alla respondenter fick svara på vilket kommun de arbetar i. Utifrån måtten ”andel elever inom fristående skola F–9” och ”Gymnasieelever i fristående gymnasieskola” delades landets kommuner in i tre kategorier.

1. Högt konkurrensutsatt kommun – de kommuner som hamnar i den övre kvartilen inom respektive skolform
2. Mellan-konkurrensutsatt kommun – de kommuner som hamnade inom kvartil två och tre inom respektive skolform.
3. Lågt konkurrensutsatt kommun – de kommuner som hamnade i den nedre kvartilen inom respektive skolform.

Vissa kommuner kategoriseras olika beroende på skolform. Det vill säga för grundskolan F–9 kan kommunen vara högt konkurrensutsatt men för gymnasieskolan är den lågt konkurrensutsatt.

Kundorienteringsindex

Kundorienteringsindexet baseras på följande fem påståenden:

1. Skolorna i min kommun konkurrerar med varandra för att locka elever till sin skola
2. Mitt arbete i skolan utövas i hög grad utifrån målsättningen att höja skolans anseende bland vårdnadshavare och elever
3. Min rektor pratar om elever/vårdnadshavare som kunder
4. Min rektor säger åt oss att tillmötesgå elever/vårdnadshavare även med saker som är orimliga
5. Min rektor betonar att det är viktigt med nöjda elever/vårdnadshavare

För att kontrollera om påståendena mäter samma sak användes ett reliabilitetstest genom att använda måttet Cronbach's alpha. Därefter slogs påståendena ihop till ett index. För varje påstående kunde man få ett värde mellan 1 (stämmer helt) och 4 (stämmer inte alls). Detta innebar att varje respondent nu fick ett värde mellan 5 och 20 beroende på vad de har svarat på varje påstående. Därefter delades datan in i fyra grupper efter kvartilerna. Följande grupper delades in:

- 5–12 (mycket hög kundorientering);
- 13–14 (ganska hög kundorientering);
- 15–17 (ganska låg kundorientering) och
- 18–20 (mycket låg kundorientering)

Kundorientering

Uppdelning efter svar på frågan ”Hur väl stämmer följande påståenden för dig? Jag ser mig och mitt barn som kunder i skolan.” Svartalternativen gick från *stämmer helt* till *stämmer inte alls*.

Följande uppdelning genomfördes:

- Stämmer helt = stark kundorientering
- Stämmer delvis och stämmer delvis inte = viss kundorientering
- Stämmer inte alls = ingen kundorientering

Referenser

- Erikson, L. (2004). *Föräldrar och skola*. Universitetsbiblioteket.
- Fredriksson, A. (2010). *Marknaden och lärarna Hur organiseringen av skolan påverkar lärares offentliga tjänstemannaskap*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Holm, A.-S., & Lundahl, L. (2018). Stimulera tävland på gymnasietmarknaden? i M. Dahlstedt, Fejes, *Skolan, marknaden och framtiden*. Lund: Studentlitteratur.
- Karlefjärd, A. (2023). Mellan tillit och kontroll. i M. Larsson, & Å. Plesner, *Skolan efter marknaden. Om skolans och lärarrollens framtid*. Stockholm: Liber.
- Larsson, M. (2023). Nittotalsreformerna och New Public Management. i M. Larsson, & Å. Plesner, *Skolan efter marknaden. Om skolans och lärarrollens framtid*. Stockholm: Liber.
- Liedman, S.-E. (2018). Marknaden och viljan att mäta. i M. Dahlstedt, & A. Fejes, *Skolan, marknaden och framtiden*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundahl, L., Erixon Arreman, I., Holm, A.-S., & Lundström, U. (2013). The Swedish way. *Education Inquiry*, 4:497–517.
- Läraryrket. (2019). *Dokumentationsbördan - ett arbetsmiljöproblem för lärare*. Stockholm: Läraryrket.
- Läraryrket. (2021). *"Håll käften kärring" - En rapport om lärares utsatthet för hot och våld i fritidshem, förskoleklass och grundskolan årskurs 1-6*. Stockholm: Läraryrket.
- Lärarnas Riksförbund. (2011). *Betygsättning under påverkan*. Stockholm: Lärarnas Riksförbund.
- Lärarnas Riksförbund. (2016). *Föräldrarnas påverkan på undervisningen*. Stockholm: Lärarnas Riksförbund.
- Lärarnas Riksförbund. (2016). *Påtryckningar mot betygsställande lärare*. Stockholm: Lärarnas Riksförbund.
- Nohr, S., & Ståhlberg, J. (2023). Språklärare drömmar. i M. Larsson, & Å. Plesner, *Skolan efter marknaden. Om skolans och lärarrollens framtid*. Stockholm: Liber.
- SCB. (2023). *Lärare utanför yrket. Temarapport 2023:06*. Stockholm: SCB.
- SFS. (2010:800). *Skollagen*. dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800#K3
- Skolverket. (2022). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet [Lgr22]*.
- SNS. (2011). *Konkurrensens konsekvenser. Vad händer med svensk välfärd?* SNS Förlag.
- SOU. (2022:53). *Statens ansvar för skolan – ett besluts- och kunskapsunderlag. Volym 1*. Stockholm.
- Statskontoret. (2013). *Resurserna i skolan*. Stockholm.
- Statskontoret. (2017). *Myndighetsanalys av Statens Skolinspektion*.
- Stenlås, N. (2009). *En kår i kläm – Läraryrket mellan professionella ideal och statliga reformideologier*. Stockholm: Regeringskansliet.
- Sveriges Lärare. (2023). *En rapport om tystnadskultur inom det svenska skolväsendet*. Stockholm: Sveriges Lärare (släpptes första gången 2022 av Läraryrket och Lärarnas Riksförbund).
- Sveriges Lärare. (2023). *Statistiskt faktablad 2023:2. Grupp- och klasstorlekar, extra anpassningar och särskilt stöd från förskoleklass till komvux*. Stockholm.
- Tallberg Broman, I. (2013). Föräldrasamverkan i förändring. i A. Harju, & I. Tallberg Broman, *Föräldrar, förskola och skola. Om mångfald, makt och möjligheter*. (ss. 39). Lund: Studentlitteratur AB.

Sveriges lärare har det viktigaste samhällsuppdraget – att ge våra barn och elever en likvärdig utbildning av hög kvalitet. Och lärare ska ha bra löner och bra villkor. Som det största akademikerförbundet jobbar vi för att göra skillnad för Sveriges 300 000 lärare och studie- och yrkesvägledare. Vi är en kraft att räkna med på varje arbetsplats.

Sveriges Lärare

sverigeslarare.se/undersokningar — SVLU005 2023-06